

ΝΟΤΙΑ ΚΕΡΚΥΡΑ: ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΣ

Επιμέλεια: Αναστασία – Γεωργία Καϊμπαλίδη

Αριθμός Μητρώου: I2019123

Τμήμα Ιστορίας Ιονίου Πανεπιστημίου

Πτυχιακή εργασία

Κύριος Επιβλέπων: Φώτης Μπαρούτσος

Απρίλιος 2023 – Οκτώβριος 2023

Σημείωμα συγγραφέα

Η Αναστασία – Γεωργία Καϊμπαλίδη βεβαιώνει ότι το περιεχόμενο του παρόντος έργου είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στην εργασία τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω όσους με βοήθησαν και με στήριξαν στην εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας.

Συγκεκριμένα, οφείλω ευγνωμοσύνη στον επιβλέποντα καθηγητή μου Φώτη Μπαρούτσο για τις συμβουλές του και την ανεκτίμητη βοήθεια του ώστε το αποτέλεσμα της εργασίας μου να είναι το καλύτερο δυνατό.

Τέλος, τις ευγενέστατες υπαλλήλους της βιβλιοθήκης του τμήματος, οι οποίες με κατεύθυναν στην συλλογή του βιβλιογραφικού υλικού μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το νησί της Κέρκυρας έχει δεσπόζουσα θέση στο Ιόνιο Πέλαγος. Ανήκει στο σύμπλεγμα των Ιονίων νήσων που αποτέλεσαν το «μήλο της έριδος» ανάμεσα σε πολλές ξένες δυνάμεις κατά το πέρασμα των χρόνων, κάθε μία από τις οποίες «στιγμάτισε» με τον τρόπο της, σε μεγάλο ή μικρό βαθμό, την εξέλιξή του. Το νησί των Φαιάκων του Ομήρου σαγηνεύει με την ιστορία του και τον πολιτισμό του χιλιάδες ξένους και εγχώριους τουρίστες κάθε χρόνο που ταξιδεύουν για να θαυμάσουν από κοντά τους θησαυρούς του και να επισκεφθούν το φημισμένο Αχίλλειο, τη βασιλική έπαυλη της Αυτοκράτειρας Ελισάβετ της Αυστρίας, το οποίο αποτελεί και το σημαντικότερο αξιοθέατο αρχιτεκτόνημα της Κέρκυρας.

Σκοπός της εργασίας είναι η περιγραφή του νότιου τμήματος του νησιού της Κέρκυρας, τόσο γεωγραφικά όσο και ως προς το διοικητικό σύστημα που υιοθετήθηκε κατά την περίοδο της Βενετοκρατίας. Δυστυχώς το υλικό για την νότια Κέρκυρα είναι πολύ περιορισμένο, καθώς τα περισσότερα βιβλία, άρθρα εστιάζουν στο κέντρο της Κέρκυρας, το οποίο brίθει μνημείων και εκκλησιών και αποτελεί τη βάση της τουριστικής κίνησης των Ιονίων νησιών. Έτσι, το υλικό μου συγκεντρώθηκε με πολύ δυσκολία. Παρ' όλ' αυτά θα μπορούσε να αποτελέσει το έναυσμα για να γίνει μια περαιτέρω μελέτη του θέματος μελλοντικά για την εν λόγω περιοχή, εφόσον αυξηθούν οι έρευνες στο αρχαιακό υλικό της περιοχής.

Λέξεις κλειδιά: Νότια Κέρκυρα, Βενετοκρατία, Ιόνια νησιά, βαϊλάτα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	3
Εισαγωγή	6
Κεφάλαιο 1^ο	
1.1 Η Σύγχρονη Κέρκυρα	11
1.2 Η Νότια Κέρκυρα	14
Κεφάλαιο 2^ο	
2.1 Η Διοίκηση τον 16 ^ο αιώνα	15
2.2 Η Διακυβέρνηση του νησιού τον 16 ^ο αιώνα	17
2.3 Το Φεουδαρχικό Σύστημα	29
2.4 Το οικονομικό σύστημα του νησιού τον 16 ^ο αιώνα	20
2.5 Οι θρησκευτικές πεποιθήσεις	21
2.6 Το εκπαιδευτικό σύστημα τον 16 ^ο αιώνα	22
2.7 Η Υγειονομική περίθαλψη	23
2.8 Η Κοινωνία τον 16 ^ο αιώνα	24
2.9 Οι Αδελφότητες	25
2.10 Το νομοθετικό σύστημα τον 16 ^ο αιώνα	27
2.10.1 Αστικό δίκαιο	27
2.10.2 Το οικογενειακό δίκαιο	28
2.11 Ο Εποικισμός	29

Κεφάλαιο 3^ο

3.1 Ο Γεωγραφικός Χώρος της Νότιας Κέρκυρας	30
3.2 Τα Βαϊλάτα	31
3.3 Οι Τιμαριωτικές Περιοχές	32
3.4 Η Καθημερινή Ζωή Των Κατοίκων	32
3.5 Η Οικογένεια	33
3.6 Τα Τοπωνύμια Της Περιοχής	34

Κεφάλαιο 4^ο

4.1 Η Ιστορία Της Περιοχής	46
4.2 Η Χαρτογράφηση Της Περιοχής Της Λευκίμμης	47
4.3 Οι Πηγές	48
4.4 Τα Δημογραφικά Στοιχεία	50
4.5 Οι Ασχολίες των Κατοίκων	50
4.6 Οι Συναλλαγές	53
4.7 Σημαντικότερα μνημεία- Η Παναγία του Αρκουδύλα	54
4.8 Το Χωρίο Μελικία	56
4.9 Τα Οικογενειακά Ονόματα	56
4.10 Οι Οικογένειες της Νότιας Κέρκυρας	57
4.10.1 Η οικογένεια Κάντα	57
4.10.2 Η οικογένεια Καποδίστρια	57
4.10.3 Άλλες οικογένειες	58
Επίλογος	60

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Κέρκυρα είναι ένα νησί με μακραίωνη ιστορία και πολιτισμό και η στρατηγική θέση της στην είσοδο της Αδριατικής, την κατέστησε πόλο έλξης για πολλούς επίδοξους κατακτητές. Κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας, που ξεκίνησε τον 14^ο αιώνα, αποτελούσε έναν από τους πιο επιφανείς προορισμούς στο Ιόνιο πέλαγος. Η Ενετοκρατία στο νησί διατηρήθηκε για περίπου 400 χρόνια, αφήνοντας μια ένδοξη κληρονομιά που ακόμα και σήμερα είναι ορατή στην αρχιτεκτονική, τον πολιτισμό και την κουλτούρα της περιοχής.

Οι Βενετοί έφεραν την αρχιτεκτονική και τον ευρωπαϊκό πολιτισμό συνθέτοντας το χαρακτηριστικό τοπίο της περιοχής. Το κάστρο της Κέρκυρας, το *Παλάτι των Αγγέλων*, είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα της Ενετικής αρχιτεκτονικής, με εντυπωσιακές ασίδες και επιβλητικούς πύργους, ένας συνδυασμός ανατολικής και δυτικής επιρροής. Εμπόριο και τέχνη συνυπήρχαν χάρη στις πλούσιες εμπορικές σχέσεις των Βενετών που έφερναν πρώτες ύλες και εμπορεύματα από όλον τον κόσμο (Rossi, G., 1998). Σπουδαίοι συγγραφείς και ποιητές αναδείχτηκαν στην περιοχή (Papadopoulos, 2003) και σημαντικοί καλλιτέχνες δημιούργησαν αριστουργήματα τέχνης (Antonίου, 1995). Η πόλη ανθούσε, όπως μαρτυρούν τα εκκλησιαστικά κτίρια, τα αρχοντικά και τα παλάτια, που ακόμα σήμερα αποτελούν αξιόλογα μνημεία.

Ωστόσο, η Ενετοκρατία στη νότια Κέρκυρα δεν ήταν απλώς μια εποχή πλούτου και πολιτισμικής ανάπτυξης, αλλά και μια εποχή αντιφάσεων, καθώς επιβλήθηκαν περιορισμοί στην ελευθερία του λαού (Παπαδόπουλος, 2001). Τα 400 χρόνια της ενετοκρατίας στα Επτάνησα και ιδιαίτερα στην Κέρκυρα ευνοήσαν τη γηγενή αριστοκρατία αλλά δεν υπήρξαν θετικά στοιχεία από την διακυβέρνηση τους για τον υπόλοιπο πληθυσμό, παρά μόνο στο γεγονός ότι υπερασπίστηκαν την ελληνική επικράτεια απέναντι στην τουρκική κατοχή. Οι Βενετοί επιθυμούσαν

χρήματα αλλά στερούνταν από πολιτική ιδεολογία και έτσι φρόντιζαν να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες και τις αξιώσεις των ευγενών, ενώ ο υπόλοιπος λαός παρέμεινε στην αμάθεια χωρίς να μπορεί να αποκτήσει στοιχειώδεις γνώσεις, σχολεία ή βιβλιοθήκη.

Για τους Ενετούς η Κέρκυρα αποτελούσε μία πολύ σημαντική βάση και ήταν η έδρα του Γενικού Προνοητή της Ανατολής, ένας αντίστοιχος τίτλος με τον Υπουργό Ναυτιλίας. Η κατάσταση στο νησί της Κέρκυρας δεν άλλαξε ούτε με την εμφάνιση των Γάλλων και των Άγγλων μεταγενέστερα. Η ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα πραγματοποιήθηκε στις 21 Μαΐου 1864 με την συνθήκη του Λονδίνου, όπου τα νησιά δόθηκαν ως «δώρο» από τους Άγγλους μετά την ανάληψη του Δανού πρίγκιπα Γεωργίου στον ελληνικό θρόνο. Έτσι στο κάστρο της Κέρκυρας υψώνεται πια η ελληνική σημαία. Βέβαια, το ελληνικό κράτος δεν είχε υποδομές και εμπειρία ενώ από την άλλη, τα Ιόνια νησιά είχαν πλούσια παράδοση, ιστορία και πολιτισμό, στοιχεία στα οποία στηριζόταν η κυβέρνηση για τη βελτίωση και την ευημερία της χώρας. Επομένως, η συνύπαρξη των πληθυσμιακών ομάδων με τις διαφορετικές καταβολές έμοιαζε να είναι δύσκολη.

Η βιβλιογραφία για την περιοχή της Νότιας Κέρκυρας δυστυχώς είναι πολύ περιορισμένη. Αναλυτικά παραθέτω τα βιβλία που χρησιμοποιήθηκαν και ποιες ήταν οι πληροφορίες που συλλέχθηκαν από το καθένα ξεχωριστά.

- Το βιβλίο της Αγοροπούλου Μπιρμπίλη, *Η αρχιτεκτονική της πόλεως της Κέρκυρας κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας* εστιάζει στα κτίρια του νησιού κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας
- Το έργο του Antonίου, *Η Ζωγραφική του Γιάννη Σκιάβα στην Ενετοκρατούμενη Κέρκυρα* μελετά το έργο του ζωγράφου Γιάννη Σκιάβα και την επίδρασή του στην κερκυραϊκή τέχνη κατά την Ενετοκρατία.
- Ο Asonitis στη μελέτη του *Mentalities and Behaviours of the Feudal Class of Corfu during the Late Middle Ages*, έχει ως στόχο την προσέγγιση της εξέλιξης ορισμένων συμπεριφορών της φεουδαρχικής αριστοκρατίας του ελληνικού νησιού της Κέρκυρας σε σχέση με τις ιδιαίτερες ανασφάλειές της κατά τη Μεταγενέστερη Μεσαιωνική Περίοδο.
- Το βιβλίο της Αργυρού, *Οι αδελφοσύνες» στα νοταριακά έγγραφα*, εστιάζει στην ερμηνεία και στον ρόλο που είχαν οι αδελφοσύνες εκείνη την εποχή.

- Η εργασία της Περιβαλλοντικής ομάδας του Γυμνασίου Λευκίμμης που υπάγεται στη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Νόμου Κέρκυρας, με τίτλο *Λευκίμμη, Το ποτάμι, Ο υδάτινος δρόμος της Λευκίμμης, Το δάσος του Αρκουδίλα* δίνει πληροφορίες για την περιοχή τη Λευκίμμης και του Αρκουδίλα και αντλήθηκαν αρκετά στοιχεία για την εν λόγω εργασία.
- Το έργο του Δημουλά *Κέρκυρα, απ' όπου χαράζει ως όπου βυθά* αναφέρεται στα τοπωνύμια του νησιού και αποτέλεσε πολύτιμη πηγή πληροφοριών.
- Το βιβλίο του Jones *A Glimpse into the History of Southern Corfu: The Archaeological Museum* αναφέρεται στην ιστορία της νότιας Κέρκυρας και στα αρχαιολογικά ευρήματα της περιοχής.
- Το βιβλίο του Κάντα, *Οι Μεσαιωνικές και Μεταβυζαντινές Οικογένειες του Χωριού των Μελικίων (loco et fuoco) Κάντα (Κάνιτα) και Καποδίστρια (Καβουδήστρια)* δίνει έμφαση στην περιοχή των Μελικίων και σε δύο σημαντικές οικογένειες της περιοχής ενώ αποτέλεσε σημαντική πηγή πληροφοριών
- Ο Καραμπελιάς στο βιβλίο του, *Οι Μαντουρές: Εμπόριο και Ναυτική Ιστορία της Κέρκυρας* ασχολείται με τη ναυτική και εμπορική ιστορία της ενετοκρατούμενης Κέρκυρας.
- Το δίτομο έργο του Καραμούτσου, *Αρχοντικές Αγροικίες της Μέσης Κέρκυρας* συγκεντρώνει υποστατικά της αριστοκρατίας από τον 14^ο μέχρι τον 18^ο αιώνα, αν και χρησιμοποιήθηκαν μόνο γενικά στοιχεία για την κατάσταση του νησιού τη συγκεκριμένη περίοδο.
- Η δημοσίευση του Καραπιδάκη *Τα κατάστιχα των Αναγραφών του αρχείου Εγχωρίου Διαχειρίσεως στο Ιστορικό Αρχείο Κέρκυρας*, εστιάζει σε σημαντικά στοιχεία για τους καταλόγους των αρχείων, που αποτελούν σημαντική πηγή αφού η βιβλιογραφία είναι περιορισμένη.
- Το κείμενο των Καραπιδάκη και Κουρή Β. , «Οι αδελφосύνες», Σιωπηρές και γραπτές: Το γενικό πλαίσιο, που παρουσιάστηκε στο *ΙΕ' Συμπόσιο, Δρόμοι και παράδρομοι της τοπικής ιστορίας* δίνει επίσης πληροφορίες για τον ρόλο που ανέπτυξαν οι αδελφосύνες.
- Η μελέτη της Καραχάλιου Γάκη, με τίτλο *Νότια Κέρκυρα, ο τόπος και οι άνθρωποι, 19^{ος} αιώνας*, δίνει στοιχεία για τη ζωή στην Κέρκυρα τον 19^ο αιώνα αλλά σε ορισμένα σημεία κάνει σύγκριση με την ενετοκρατούμενη Κέρκυρα, απ' όπου συλλέχθηκαν πολύτιμα στοιχεία.

- Στο βιβλίο του Καρτσιώτη *Το Αχιλλείον της Κέρκυρας: Ιστορία και Τέχνη* περιγράφεται με λεπτομέρειες η ιστορία του Αχιλλείου και τα έργα τέχνης του και δίνονται αρχιτεκτονικά στοιχεία του.
- Το βιβλίο του Καπαδόχου, *Ναοί και Μοναστήρια Κέρκυρας-Παζών & Οθωνών, Στα Μέσα του ΙΗ' Αιώνα* δίνει πληροφορίες για τις εκκλησίες της Κέρκυρας, αλλά δυστυχώς λίγα στοιχεία του βιβλίου αξιοποιήθηκαν στην εν λόγω εργασία.
- Το έργο *Κέρκυρας Αρχαιολογικό Μουσείο* παρουσιάζονται εκθέματα της συλλογής μουσείου της Κέρκυρας, ως χαρακτηριστικά ευρήματα που αποκαλύπτουν την ιστορία του τόπου.
- Από το δίτομο έργο του Κόλλα, *Η νήσος των Κορυφών τόν 16ο αιώνα : από μαρτυρίες του Ιστορικού Αρχείου* δεν κατέστη δυνατό να συγκεντρωθούν στοιχεία για την εν λόγω διπλωματική εργασία εξαιτίας τη μη αντιστοιχίας των πληροφοριών με το θέμα.
- Το έργο του Κόλλας, *Χώρος και πληθυσμός της Κέρκυρας του 17ου αιώνα* εξετάζει τα τοπωνύμιά τους οικισμούς και τα δημογραφικά στοιχεία του νησιού της Κέρκυρας και αποτέλεσε σημαντική πηγή απ' όπου αντλήθηκαν πληροφορίες για την εργασία.
- Από τη διατριβή της Κουρή, *Η γη και η εκμετάλλευση της στο διαμέρισμα (bandiera) Μελικίων ή Λευκίμμης από τον 16ο έως τον 18ο αιώνα, Προσεγγίσεις στην Τοπική Ιστορία*, συγκεντρώθηκαν ουσιαστικές πληροφορίες για την περιοχή της Λευκίμμης.
- Η διπλωματική εργασία της Κωνσταντίνου Μανάτου Ε. , *Έρευνα Τουριστικού Μάρκετινγκ, Το παράδειγμα της Κέρκυρας*, μπορεί να έχει διαφορετικό χαρακτήρα από τη δική μου μελέτη αλλά περιέχει στοιχεία για τη σύγχρονη Κέρκυρα.
- Το βιβλίο του Κωνσταντίνου, *Η Οικογένεια Βλαχέρναι στην Κέρκυρα κατά την Ενετοκρατία* εξετάζει την ιστορία της οικογένειας Βλαχέρναι στη νότια Κέρκυρα για την περίοδο που μελετάται.
- Η πτυχιακή εργασία του Μουδήλα, *Η κοινωνική πολιτική στα Ιόνια νησιά κατά τη διάρκεια των ξένων κατακτήσεων*, προσφέρει πληροφορίες γενικά για την κατάσταση που επικρατούσε στα Ιόνια νησιά κάτω από την κυριαρχία των ξένων δυνάμεων.

- Το βιβλίο του Παπαδόπουλου, *Η Ενετοκρατούμενη Κέρκυρα και οι Κερκυραίοι* εξετάζει την ιστορία της Κέρκυρας αναφορικά με την κοινωνία και την καθημερινή ζωή των κατοίκων κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας στο νησί.
- Το έργο που συνέγραψε ο Παπαδόπουλος με τίτλο, *Ο Κωνσταντίνος Κορνάρος και η Ποίηση στην Ενετοκρατούμενη Κέρκυρα* ασχολείται με τον Κωνσταντίνο Κορνάρο και τη συμβολή του στην ποίηση στην ενετοκρατούμενη Κέρκυρα.
- Ο Παπαδόπουλος στο έργο του *Taste of Southern Corfu: Exploring Local Cuisine* παρουσιάζει τη γαστρονομία του νησιού.
- Το έργο του Παπανδρέου, *Η Οικογένεια Σπιανόπουλου στην Κέρκυρα της Ενετοκρατίας* εξετάζει την ιστορία της οικογένειας Σπιανόπουλου στη νότια ενετοκρατούμενη Κέρκυρα και την επιρροή στην περιοχή.
- Το βιβλίο του Rossi, *Οι Εμπορικές Σχέσεις της Νότιας Κέρκυρας κατά την Ενετοκρατία*, ερευνά τις εμπορικές σχέσεις και δραστηριότητες της νότιας Κέρκυρας την ίδια περίοδο.
- Ο Σοφοκλής στο έργο του, *Ο Κωνσταντίνος Κορνάρος και η Κερκυραϊκή Λογοτεχνία*, μελετά τη ζωή και την επίδραση του έργου του Κωνσταντίνου Κορνάρου στη λογοτεχνία της Κέρκυρας.
- Το κείμενο της Τζιβάρια *Αλήθειες και ακριτομύθιες για την εκπαίδευση στην Κέρκυρα πριν και μετά τη νεωτερικότητα*, δίνει σημαντικά στοιχεία για την εκπαίδευση στα Ιόνια νησιά μέχρι την ενσωμάτωσή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα του Ελληνικού Κράτους

Με βάση, λοιπόν, τα στοιχεία που συλλέχθηκαν η εργασία ακολουθεί μία συγκεκριμένη δομή, έτσι ώστε να προσεγγίσει την ιστορία και τον πολιτισμό στη περιοχή της νότιας Κέρκυρας. Αρχικά, στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μία αναφορά στη σύγχρονη Κέρκυρα, στο καθεστώς που ισχύει όπως και στα μνημεία τα οποία αποτελούν πόλο έλξης των τουριστών. Στη συνέχεια, στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μία αναφορά γενικότερα στο σύστημα, στη διοίκηση και στη ζωή στην ενετοκρατούμενη Κέρκυρα του 16^{ου} αιώνα. Στο τρίτο, περιγράφεται η περιοχή της νότιας Κέρκυρας ενώ στο τέταρτο συγκεκριμένα η περιοχή της Λευκίμμης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1.Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΕΡΚΥΡΑ

Το βορειότερο και δεύτερο σε έκταση νησί του Ιονίου πελάγους είναι το νησί της Κέρκυρας. Ανήκει διοικητικά μαζί με τη Ζάκυνθο, τη Λευκάδα, την Κεφαλονιά, την Ιθάκη, τους Παξούς και τα Κύθηρα στο σύμπλεγμα των Επτανήσων, ενώ μαζί με την Ερείκουσσα, τους Παξούς και τους Αντίπαξους, το Μαθράκι και τους Οθωνούς, και συνθέτουν τον ομώνυμο νομό. Βρίσκεται στην Αδριατική θάλασσα και συγκεκριμένα στο στόμιό της γι' αυτό και έχει μικρή απόσταση από τις ακτές της ηπειρωτικής Αλβανίας και την Ελλάδα, με τις οποίες παλιότερα ήταν ενωμένη, ενώ το ακρωτήριο του Αγ. Στεφάνου στο βόρειο τμήμα της, απέχει από τα απέναντι παράλια της Αλβανίας μόλις 2,5 χιλιόμετρα.

Το σχήμα του νησιού είναι δρεπανοειδές και μακρόστενο, στα βόρεια το μέγιστο πλάτος φτάνει τα 21 χλμ. , με σταδιακή μείωση προς τον νότο στα 7 χλμ. Οι ακτές του νησιού παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλομορφία, με γραφικούς κολπίσκους στα ανατολικά, μικρά λιμάνια και ήπιες ακτές. Ξεχωρίζουν οι κόλποι της Λευκίμμης και της Κέρκυρας ενώ στα δυτικά, με τις βραχώδεις και απότομες ακτές, δημιουργούνται μικροί όρμοι που διακρίνονται για την εξαιρετική ομορφιά τους. Το νησί περιβάλλεται από πολυάριθμες νησίδες το Λαζαρέτο και τη Βίδα στον κόλπο της Κέρκυρας και κοντά στη λιμνοθάλασσα Χαλκιοπούλου το φημισμένο Ποντικονήσι.

Το έδαφος της Κέρκυρας είναι πεδινό αλλά υπάρχουν τρεις οροσειρές μετρίου ύψους, στα βορειανατολικά ο Παντοκράτορας με 906 μ, στα δυτικά ο Ηρακλής και ο Βίστωνας, το κεντρικό τμήμα του νησιού διασχίζει μια χαμηλή οροσειρά με τους Άγιους Δέκα, με 576 μ., την υψηλότερη κορυφή, ενώ βορειότερα σχηματίζεται η κοιλάδα του Ρόπα. Νότια βρίσκεται ο όγκος του Χλωμού με 330 μ. και η λίμνη των

Κορισσίων με πλάτος 1300 μ. και μήκος 12 χλμ., που με μια στενή αμμώδη λωρίδα χωρίζεται από τη θάλασσα. Τα ποτάμια είναι λίγα και ξερά τους καλοκαιρινούς μήνες με εξαίρεση το ποτάμι της Μεσογγής, που οι πηγές του βρίσκονται στα όρη των Αγίων Δέκα και οι εκβολές του στον κόλπο της Κέρκυρας (Μανάτου, 2005:53).

Το κλίμα του νησιού είναι θαλάσσιο μεσογειακό, με ήπιους χειμώνες και δροσερά καλοκαίρια, ενώ χάρη στους βορειοδυτικούς και νοτιοδυτικούς ανέμους, σε όλη τη διάρκεια του χρόνου προκαλούνται άφθονες βροχοπτώσεις, γεγονός που δικαιολογεί την πλούσια βλάστηση και την ειδυλλιακή εικόνα της Κέρκυρας.

Η πόλη της Κέρκυρας είναι η πρωτεύουσα του νησιού και το κέντρο της οικονομικής, πολιτικής και πολιτιστικής ζωής των Κερκυραίων. Επιπλέον, εκεί εδρεύουν πολλές δημόσιες αρχές, φυλακές, τράπεζες, δικαστήρια, προξενεία, νοσοκομεία, ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού κτλ., ενώ ο ναός του Αγίου Σπυρίδωνα είναι η έδρα της Μητροπόλεως Κέρκυρας και Παξών. Η εκπαίδευση είναι διοργανωμένη άρτια, με πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ξένες και ιδιωτικές σχολές, σχολές επαγγελματικής κατάρτισης και τριτοβάθμια εκπαίδευση με Πανεπιστήμιο.

Η πόλη διαθέτει ένα συγκοινωνιακό δίκτυο πυκνό με συχνά δρομολόγια αστικών λεωφορείων προς όλα τα χωριά, ενώ το λιμάνι και το αεροδρόμιο καθημερινά τη συνδέουν με πόλεις του εξωτερικού και της Ελλάδας, διευκολύνοντας την τουριστική και εμπορική κίνηση, δίνοντας κοσμοπολίτικο χαρακτήρα στο νησί. Έτσι, ανεγέρθηκαν πλήθος από ξενοδοχειακές μονάδες και διαμερίσματα εξοπλισμένα για να ανταποκρίνονται στις επιθυμίες των τουριστών.

Η πόλη είναι γεμάτη από τουριστικά και εμπορικά καταστήματα με ποικίλα προϊόντα, εστιατόρια, ταβέρνες, καφετέριες και κέντρα διασκέδασης, όπου η διασκέδαση διαρκεί μέχρι το πρωί. Το νησί διαθέτει καζίνο, γήπεδα, γκολφ, τένις και ποδοσφαίρου και Ναυτικό Όμιλο με αθλητικές δραστηριότητες για τους τουρίστες και τους ντόπιους, ενώ οι παραλίες όπως και του Mon Repos προσφέρονται για θαλάσσια σπορ και κολύμβηση.

Οι Κερκυραίοι υπήρξαν από την αρχαιότητα κιόλας φημισμένοι για τον χορό, το τραγούδι και τις γιορτές, διοργανώνοντας κάθε χρόνο πολυάριθμα φεστιβάλ και εκδηλώσεις. Οι θρησκευτικές γιορτές, με λειτουργία και λιτανείες και τη συνοδεία μουσικής από τις πολυάριθμες μπάντες του δήμου ξεχωρίζουν, ιδιαίτερα του Αγ.

Σπυρίδωνα και η περιφορά της εικόνας της Παναγίας τον Δεκαπενταύγουστο, ενώ την περίοδο του Πάσχα συγκεντρώνονται οι κάτοικοι στα καντούνια και στο Λιστόν, πετώντας τους μπότσηδες και στις εκκλησίες και δημιουργούν μια κατανυκτική ατμόσφαιρα. Επιπλέον, πραγματοποιούνται πολλά πανηγύρια, εορτάζεται στις 21 Μαΐου η επέτειος για την Ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα και τις τρεις τελευταίες Κυριακές της Αποκριάς το Καρναβάλι. Την περίοδο του καλοκαιριού οργανώνονται συναυλίες, διαλέξεις και παραστάσεις χοροδραμάτων, θεατρικές και λαϊκών χορών. Από το Μάιο μέχρι το Σεπτέμβριο παρουσιάζεται στο Παλαιό Φρούριο το θέαμα «Ηχος και Φως» και οι εκδηλώσεις της «Βαρκαρόλας» στις 10 Αυγούστου. Τέλος, στο Φεστιβάλ Κέρκυρας, τον Σεπτέμβριο, εμφανίζονται μουσικά συγκροτήματα και καλλιτέχνες από το εξωτερικό και την Ελλάδα και στην πλατεία γίνονται, με τη συμμετοχή αγγλικών ομάδων, αγώνες κρίκετ (Μανάτου, 2005:55).

Ολόκληρο το νησί είναι γεμάτο από πολύτιμα μνημεία που μαρτυρούν το λαμπρό παρελθόν του. Στην ύπαιθρο κυριαρχεί το πράσινο με τους ελαιώνες να προκαλούν γαλήνη και ηρεμία απέναντι στην αγριότητα των απότομων ακτών στα δυτικά, ενώ στα ορεινά μικρά χωριά ξεφυτρώνουν μέσα σε δενδροφυτεμένες πλαγιές. Στα παράλια γραφικά ψαροχώρια είναι χτισμένα δίπλα σε αμμώδη ακρογιάλια και πάνω στη θάλασσα και οι επισκέπτες χαίρονται τα δροσερά νερά και τον ήλιο.

Στα νότια της πόλης βρίσκεται το Γαστούρι, ένα μικρό χωριό που συνδέθηκε με την αυτοκράτειρα της Αυστρίας Ελισάβετ, τη φημισμένη «Σίσσυ», που κατασκεύασε εκεί το θερινό της ανάκτορο, το «Αχίλλειο», που σήμερα λειτουργεί ως μουσείο, στο οποίο έδωσε το όνομα του αγαπημένου της ήρωα, του Αχιλλέα, που αντιπροσώπευε την ομορφιά της γης και την ελληνική ψυχή (Καρτσιώτης, 2005). Πολλοί τουρίστες το επισκέπτονται κάθε χρόνο για να θαυμάσουν τους κήπους του με τα σπουδαία έργα τέχνης και τα εκθέματα, ανάμεσα στα οποία ξεχωρίζουν η τοιχογραφία με το «Θρίαμβο του Αχιλλέα» στο εσωτερικό και στον κήπο τα αγάλματα «Θνήσκων Αχιλλέας» και «Νικών Αχιλλέας». Πολύ κοντά στο Γαστούρι βρίσκονται οι Μπενίτσες και το χωριό Μοραΐτικα με την αμμώδη παραλία του, ενώ πιο νότια συναντά κανείς τη λίμνη των Κορισσίων, μια λιμνοθάλασσα με παραλίες από μικρούς αμμόλοφους. Πιο πέρα στις Αργυράδες ξεχωρίζει η παραλία του Αγ. Γεωργίου και παρακάτω η Λευκίμμη, η μεγαλύτερη κωμόπολη στη νότια Κέρκυρα με τα καλύτερα κερκυραϊκά κρασιά. Τέλος, βρίσκεται ο Κάβος, στο νοτιότερο άκρο του νησιού που το επισκέπτονται οι τουρίστες τους καλοκαιρινούς μήνες για διασκέδαση.

Στα βόρεια, στην άλλη άκρη του νησιού, το τοπίο είναι εντελώς διαφορετικό συνδυάζοντας βουνό και θάλασσα, όπου ξεχωρίζουν τα γραφικά χωριά Ρόδα, Αχάραβη, Κασσιώπη και Καρουσάδες, η απόκρημνη ακτή των Περουλάδων και οι παραλίες του Σιδαριού με το περίφημο «Canal d'amour». Οι ακτές είναι οι περισσότερες απόκρημνες με εξαίρεση τις παραλίες του Αρίλλα και του Αγ. Γεωργίου Πάγων. Στα δυτικά η Παλαιοκαστρίτσα, ένας οικισμός χτισμένος σε έξι μικρούς όρμους με σπηλιές, αμμώδεις παραλίες, και λοφίσκους με ελιές και νοτιότερα το ορεινό χωριό Πέλεκας με το μαγευτικό ηλιοβασίλεμα. Στους πρόποδες του, οι παραλίες της Γλυφάδας και της Μυρτιώτισσας και στα ανατολικά, τα τουριστικά θέρετρα Δασιά, Γουβιά και Ύψος με ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις. Οι λιγότερο τουριστικοί κολπίσκοι Καλάμι, Νησάκι, Κουλούρα και Μπαρμπάτι. Έτσι, όπου και αν βρεθεί κανείς στο νησί των Φαιάκων, τη Σχερία του Ομήρου, θα μαγευτεί όπως και ο Οδυσσέας (Μανάτου, 2005:57).

1.2. Η ΝΟΤΙΑ ΚΕΡΚΥΡΑ

Η περιοχή της νότιας Κέρκυρας αποτελεί έναν από τους πιο εντυπωσιακούς προορισμούς στην Ελλάδα, χάρη στο εκπληκτικό φυσικό περιβάλλον, την πλούσια ιστορία και τη μοναδική κουλτούρα της. Αυτή η περιοχή έχει επηρεαστεί από πολλά γεγονότα και πολιτισμούς στο πέρασμα των αιώνων και αυτό αντανακλάται τόσο στον τρόπο ζωής των ντόπιων κατοίκων όσο και στην αντίληψη που έχουν διαμορφώσει για τον κόσμο γύρω τους.

Η περιοχή αποτελεί τον ιδανικό προορισμό για τους λάτρεις της θάλασσας και της φύσης, με τις υπέροχες παραλίες και την άγρια ομορφιά του τοπίου, προσφέροντας ευκαιρίες για πεζοπορία και περιπέτεια. Οι επισκέπτες μπορούν επίσης να εξερευνήσουν την ιστορία και τον πολιτισμό της περιοχής στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Κέρκυρας που περιλαμβάνει εκθέματα από την αρχαιότητα και τον μεσαίωνα (Jones, 2020). Τέλος, είναι απαραίτητο να δοκιμάσουν την παραδοσιακή κουζίνα του νησιού με πλήθος ιδιαίτερων γεύσεων (Papadopoulos, 2018 & Κέρκυρας Αρχαιολογικό Μουσείο, 2002)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^Ο

2.1 Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΝ 16^Ο ΑΙΩΝΑ

Μετά την Τέταρτη Σταυροφορία (1204), το νησί της Κέρκυρας, στο βόρειο του Ιονίου Πελάγους βρέθηκε κάτω από την κατοχή πολλών δυνάμεων (Ασωνίτης, 1998: 197). Την περίοδο της κατοχής από τους Ανδηγαυούς, το νησί της Κέρκυρας γνώρισε πολλές καταστροφές από επιδρομές. Το Βυζάντιο δεν μπορούσε πια να υπερασπιστεί το νησί καθώς οδηγούνταν στην καταστροφή, ενώ ο τουρκικός κίνδυνος αυξανόταν και αναστάτωνε την Ευρώπη. Το 1387 εγκαθίστανται οι Βενετοί στην Κέρκυρα και η διοίκηση του νησιού στερεί τις ελευθερίες του λαού που ίσχυαν κατά την αναγεννησιακή περίοδο στην Ευρώπη από τον 14ο μέχρι τον 17ο αιώνα (Καραμούτσος, 2006 Α:7).

Η ανασφάλεια αποτέλεσε κυρίαρχο συναίσθημα για τον μεσαιωνικό άνθρωπο και έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες που διαμόρφωσαν τη φεουδαρχική οργάνωση. Η κυρίαρχη τάξη της Κέρκυρας, η τοπική αριστοκρατία, που η κοινωνική της εξουσία οφειλόταν στις παραχωρήσεις κτημάτων και προνομίων από τον εκάστοτε ηγεμόνα, ένιωθε αρκετή ανησυχία και ανασφάλεια για την πολιτική τύχη του νησιού (Ασωνίτης, 1998: 198). Οι Κερκυραίοι, λοιπόν, αντιλήφθηκαν ότι θα έπρεπε να έχουν ισχυρό προστάτη και τον αναζήτησαν το Μάιο του 1386 στην Γαληνοτάτη Δημοκρατία. Η Βενετία επιδίωκε την κατοχή του νησιού γιατί εξυπηρετούσε τα στρατιωτικά και τα εμπορικά συμφέροντά της, καθώς, εκτός του ότι ήταν σταθμός στην Ανατολή για εμπορικούς σκοπούς, ταυτόχρονα αποτελούσε την αρχή για την κατοχή και των υπολοίπων Ιονίων νησιών απέναντι στον τουρκικό κίνδυνο, διατηρώντας με αυτό τον τρόπο ελεύθερο τον δρόμο της για τη Μεσόγειο. Η Βενετία ήδη από την προηγούμενη περίοδο των Ανδηγαυών ετοίμαζε με τη διπλωματία και τα επιχειρήματα για να επηρεάσει την κοινή γνώμη προς το μέρος της και 16 χρόνια μετά την υποταγή των Κερκυραίων εκούσια το 1402. Μετά από

διαπραγματεύσεις κατάφερε να εδραιωθεί και επίσημα στο νησί και το αγόρασε το βασίλειο της Νεαπόλεως για 30.000 δουκάτα.

Έτσι, τον 15^ο αιώνα η κυριαρχία της Βενετίας εδραιώθηκε σε όλα τα νησιά του Ιονίου και συγκεκριμένα το 1489 την Ζάκυνθο και το 1500 την Κεφαλλονιά και την Ιθάκη. Η κατοχή των Επτανήσων ήταν πολύ σημαντική για την ίδια τη Βενετία όπως και για τους Τούρκους η κατοχή της Κωνσταντινούπολης. Έτσι, μπόρεσε να εξαπλωθεί σε όλη την Ελλάδα, αφήνοντας ελάχιστες θέσεις στην Πελοπόννησο και στο Αιγαίο. Από την άλλη, η ανακάλυψη νέων δρόμων στη θάλασσα, στέρησε από την Ελλάδα το εμπόριο και κατ' επέκταση τη σημαντικότερη πηγή εσόδων της, οδηγώντας την στην κοινωνική παρακμή (Αγοροπούλου – Μπιρμπίλη, 1976:24). Η Βενετία, μάλιστα, φρόντισε για την αμυντική και διοικητική οργάνωση της Κέρκυρας θεωρώντας την ως κλειδί στην Αδριατική και εξασφαλίζοντας την επίτευξη του σκοπού της με την πολιτική συνεργασίας με τους ντόπιους και την ανεξαρτησία. Έτσι, εξελίχθηκε ιδιότυπος επτανησιακός πολιτισμός και η κερκυραϊκή αρχιτεκτονική.

Μετά την υποταγή του στους Ενετούς στο νησί διατήρησε την εσωτερική του διοίκηση, παραχωρώντας, όμως, την ανώτατη κυριαρχία του στην Ενετία, που αντιπροσώπευε ο Βαΐλος μέχρι τις αρχές του 15^{ου} αιώνα. Ως το 1420 ασκούσε μόνος του τα δικαστικά και διοικητικά του καθήκοντα, ενώ στη συνέχεια η Ενετική διοίκηση συμπληρώθηκε με τρεις Ενετούς, δύο Παρέδρους, για τις ποινικές και τις πολιτικές δίκες (CAMERLENGHI ή CONSIGLIERI) με τη βοήθεια των εγχώριων δικαστών (GIUDICI ANNALI) και τον Προνοητή Καπετάνο (PROVEDITOR E CAPE'TANO), που διοικούσε τη φρουρά και δικάζε τις υποθέσεις που σχετίζονταν με τα Τιμάρια και το Δημόσιο Ταμείο, ενώ δύο άλλοι Βενετοί, ο αρχηγός και ο φρούραρχος (CASTELANO E CAPE'TANO), ανέλαβαν τη φύλαξη των φρουρίων. Τη διοίκηση των Ενετών αποτελούσαν πάντοτε ευγενείς, που είχαν σταλεί από το Συμβούλιο της Γαληνότητας που εκλέγονταν για σύντομο χρονικό διάστημα ώστε να μην παραμείνει στο νησί για πολύ καιρό μια ισχυρή προσωπικότητα που ενδεχομένως θα απειλούσε τα συμφέροντα της Γαληνοτάτης (Αγοροπούλου – Μπιρμπίλη, 1976:25 & Καραμούτσος, 2006 Α:8)

Παράλληλα, με την βενετική υπήρχε και η εγχώρια διοίκηση με την γενική συνέλευση. Μέχρι τότε υπήρχε μία Γενική Συνέλευση από εξέχοντες Ιταλούς και

Έλληνες πολίτες, αλλά απέκτησε σταδιακά ολιγαρχικό χαρακτήρα και περιορίστηκε μόνο στην ανώτερη τάξη των ευγενών. Διόριζε όλους τους υπαλλήλους και τους τέσσερις συνδίκους, δύο Λατίνους και δύο Έλληνες, που αντιπροσώπευαν όλες τις τάξεις της κοινότητας και είχαν αγορανομικά καθήκοντα και την οικονομική διαχείριση και τους βοηθούς των Ενετών συμβούλων, τους τρεις υγειονομικούς προνοητές και τους τρεις ετησίους κριτές. Οι ιερείς της πόλης, μαζί με τριάντα αιρετά μέλη του Συμβουλίου επέλεγαν τον αρχηγό της ορθόδοξης εκκλησίας, τον Μεγάλο Πρωτοπαπά (Αγοροπούλου – Μπιρμπίλη, 1976:26)

Εκτός όμως από τους ευγενείς η κοινωνία της Κέρκυρας περιελάμβανε τους αστούς (BORGHESI) και το λαό (ORDINE POPOLARE). Το φεουδαρχικό σύστημα που ξεκίνησε κατά τη βυζαντινή περίοδο και ισχυροποιήθηκε την περίοδο των Ανδραγατών, εξακολουθούσε να υπάρχει. Στους ευγενείς ανήκαν λίγες προνομιούχες οικογένειες από Έλληνες και κυρίως Ιταλούς και μερικοί ξένοι που είχαν παραμείνει στο νησί τουλάχιστον για δέκα χρόνια ή είχαν παντρευτεί κάποια Κερκυραία. Με την καταστροφική πολιορκία το 1537 οι ευγενείς ελαττώθηκαν και υποχρεώθηκαν να πληρωθούν τα κενά από τις οικογένειες των αστών με ορισμένες προϋποθέσεις. Το 1572 ψηφίστηκε η σύσταση βιβλίου αρχείου, η Χρυσή Βίβλος (LIBRO D'ORO), στο οποίο γράφονταν τα ονόματα των ευγενών (Αγοροπούλου – Μπιρμπίλη, 1976:26)

Η αστική τάξη ασχολούνταν με το εμπόριο και τις επιστήμες αλλά και με άλλα μη χειρωνακτικά επαγγέλματα γι' αυτό ξεχώριζαν οι μεγαλοαστοί, έμποροι, επιστήμονες και ναυτικοί, που είχαν σημαντική περιουσία. Η λαϊκή, η τρίτη τάξη, υπέφερε πολύ, αφού δεν υπήρχε καμία μέριμνα γι' αυτήν από την κυβέρνηση. Ο λαός εργαζόταν για τους τιμαριούχους στα αρχοντικά τους στην εξοχή και είχαν ελάχιστα δικαιώματα. Ειδική κατηγορία αποτελούσαν οι Τσιγγάνοι και οι Εβραίοι, όπου οι πρώτοι υπάγονταν στη δικαιοδοσία ενός βαρόνου και μπορούσε να τους επιβάλλει κάθε ποινή εκτός από τη θανατική και η Κυβέρνηση δεν είχε καμία εξουσία σ' αυτούς ενώ οι δεύτεροι, καθώς δεν ενοχλήθηκαν από τους Ενετούς, διέπρεψαν στο εμπόριο και απέκτησαν πλούτο και δύναμη. Την περίοδο της Ενετοκρατίας ο πληθυσμός αυξήθηκε, αφού η Βενετία φρόντιζε να εποίκισι τα νησιά και να δημιουργήσει αγοραστές των προϊόντων και προμηθευτές προς όφελος της. (Αγοροπούλου – Μπιρμπίλη, 1976:27)

Η Ενετική κυριαρχία έπαυσε το 1797 σε όλα τα νησιά, όταν καταλύθηκε από τους Δημοκρατικούς Γάλλους και έτσι έκλεισε μία περίοδος που άφησε ανεξίτηλα σημάδια στους κατοίκους του νησιού. Τα πρώτα 17 χρόνια μάλιστα μετά την πτώση της, το νησί άλλαξε τρεις προστάτες, Δημοκρατικούς, τους Ρώσους και τους Γάλλους Αυτοκρατορικούς μέχρι να περιέλθει στην Αγγλική Προστασία (Αγοροπούλου – Μπιρμπίλη, 1976:32).

2.2 Η ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ ΤΟΝ 16^Ο ΑΙΩΝΑ

Το Ιόνιο Πέλαγος βρίσκεται σε κομβική γεωγραφική θέση, γεγονός που επηρέασε αναπόφευκτα την ιστορική πορεία των Επτανήσων. Το 1204, με τη «Συνθήκη Διανομής» των εδαφών της Βυζαντινής αυτοκρατορίας τα Ιόνια Νησιά κατακυρώθηκαν στη Βενετία, χωρίς να περιέλθουν, όμως, στην κυριαρχία της, αφού εξέλιπαν οι επαρκείς στρατιωτικές δυνάμεις, επιλέγοντας να κυριαρχήσουν μόνο στην Κέρκυρα. Το 1500, με την εδαφική επέκταση της Γαληνότητας στο Ιόνιο, μετά το τέλος του δευτέρου Βενετοτουρκικού πολέμου, προσαρτάται η Κεφαλονιά και τρία χρόνια μετά η Ιθάκη. Το 1699 με την Συνθήκη του Κάρλοβιτς ολοκληρώνεται η βενετική κυριαρχία στο Ιόνιο και παραχωρείται και το νησί της Λευκάδας, αν και οι Βενετοί την είχαν ήδη κατακτήσει από το 1684 (Μουδήλας, 2020:8).

Η Γαληνοτάτη Δημοκρατία, σε μια περίοδο αναζήτησης μιας κυρίαρχης θέσης στο εμπόριο εξαιτίας της παρακμής της, προσπαθεί να κατοχυρώσει τις κτήσεις στον γεωγραφικό χώρο του Ιονίου, θέτοντας ως επίκεντρο της πολιτικής της, την αμυντική οχύρωση των αποικιών της και τη δημιουργία ενός διοικητικού μηχανισμού για να διαχειριστεί τις τοπικές υποθέσεις κατά τον 16^ο αιώνα. Οι Βενετοί, εξαιτίας των σταδιακών κατακτήσεων στα Επτάνησα, δεν συγκρότησαν έναν ενιαίο διοικητικό μηχανισμό για όλο το σύμπλεγμα των νησιών αλλά θεσμούς αυτοδιοίκησης και κατά τόπους διοίκησης που διαφοροποιήθηκαν από την έλλειψη ομοιομορφίας και κοινών στοιχείων.

Η οργανωτική θεσμική δομή των Επτανήσων προϋπόθετε θεμελιώδη διαχωρισμό στις τοπικές κυβερνήσεις, που εξαρτιόταν άμεσα από τη Γαληνοτάτη Δημοκρατία και στα εγχώρια όργανα που εκπροσωπούσαν τον γηγενή αστικό και αγροτικό πληθυσμό των νησιών. Την ενετική κυβέρνηση (regimento) αποτελούσαν ο διοικητής, πρεβεδούρος ή προνοητής (proveditore), ενώ στην Κέρκυρα υπήρχε ο

βάιλος, από την προηγούμενη περίοδο των Αγαυηδών, οι σύμβουλοι (consiglieri) και ο γραμματέας, ευγενείς και πατρίκιοι, που εξαρτώμενοι άμεσα από το Μεγάλο Συμβούλιο της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας, που η εκλογή της γινόταν από έναν κατάλογο 2.500 ονομάτων από το αρμόδιο σώμα. Το Συμβούλιο επιφορτιζόταν την άσκηση του ελέγχου στις διοικήσεις των αποικιών για να εφαρμοστούν οι μητροπολιτικές εντολές. Η θητεία των προσώπων ήταν διετής, με την κυβέρνηση να ασκεί πολιτική για ζητήματα οικονομικά, διοικητικά και στρατιωτικά. Ο βάιλος ή προνοητής, λοιπόν, μπορεί να υπερείχε στην ιεραρχία διοικητικά, αλλά έπρεπε να διοικεί σε συνεργασία με τα υπόλοιπα μέλη του *regimento*. Ο ρόλος των συμβούλων ήταν επικουρικός ως αντίβαρο στην εξουσία του διοικητή. Σημαντική αρχή, μέσω πολιτειακών και ειδικών θεσμών, ήταν η διαρκής εποπτεία, για να αποφεύγονται οι καταχρηστικές συμπεριφορές. Στις αρχές του 16^{ου} αιώνα κατοχυρώνεται ο θεσμός του Γενικού Προβλεπτή της Θάλασσας (Proveditor General da Mar), μετεξέλιξη του θεσμού του Γενικού Προβλεπτή των Νήσων (Proveditor General di Isole), μετά την απώλεια της Κρήτης το 1669, σε μια προσπάθεια της Βενετίας να ενισχύσει το γόητρό της στη Δυτική Ελλάδα (Μουδήλας, 2020:9).

Τη διοίκηση συμπληρώνουν τα όργανα εκπροσώπησης του γηγενούς πληθυσμού σε κάθε νησί. το Μεγάλο ή Γενικό Συμβούλιο (General Consiglio), που αποτελούταν από τους πολίτες (cittadini), δηλαδή τον αστικό πληθυσμό των ευγενών κατοίκων στο κάθε νησί που διαθέτουν κτήματα, μιας και οι Βενετοί διατήρησαν και κληρονομικά δικαιώματα ευγένειας και το φεουδαλικό σύστημα. Αποτελούσε ένα εκλεκτορικό σώμα με εύρος, το οποίο συνεδρίαζε μία φορά τον χρόνο και μετά από διαδικασίες αρχαιρεσιών προέκυπτε το Μικρό Συμβούλιο (Consiglio Minore), ένας εύελκτος φορέας με 150 μέλη, που διέφερε ανάλογα με τον τόπο και τον χρόνο, όπου οι εκλεγμένοι cittadini, με ψηφοφορία επέλεγαν όσους θα υπηρετούσαν στα δημόσια αξιώματα (Μουδήλας, 2020:10).

2.3 ΤΟ ΦΕΟΥΔΑΡΧΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Κατά την περίοδο της Βενετοκρατίας συνεχίζει να υφίσταται το φεουδαρχικό σύστημα, ως προικοδοτήσεις από οικογένειες λόγω εύνοιας, για υπηρεσίες που έχουν παρασχεθεί και ως αποζημιώσεις για καταστροφές από πολιορκίες και πολέμους. Οι Βενετοί, όχι μόνο δεν κατήργησαν τα φέουδα αλλά συνέστησαν και νέα. Οι

φεουδάρχες για να έχουν απόδοση από τα κτήματά τους, τα νοίκιαζαν και τα φεουδαλικά δικαιώματα ρυθμίζονταν με αγροτικά συμβόλαια από τους νοτάριους, που ήταν της εμπιστοσύνης των αρχόντων. Οι όροι τιμάρια και φέουδα είναι ταυτόσημοι, με τον πρώτο να έχει μεταφορική έννοια και να αποδίδεται στο τεράστιο κομμάτι αγροτικής γης που προσφερόταν από τον κυρίαρχο στον αξιωματούχο, ο οποίος μπορούσε να καρπωθεί τις προσόδους, αλλά να μην είναι ο ιδιοκτήτης της γης, με ανταμοιβή υπηρεσίες ή χρήμα και αναλάμβανε τα δικαιώματά του στην τελετή της περιβολής. Τα κτήματα αυτά ήταν συνήθως χέρσα και ακαλλιεργήτα και άλλοτε πλημμυροπαθή και οι εργάτες καλλιεργητές (που εμφανίζονται με διάφορα ονόματα, ανάλογα με το καθεστώς εξάρτησης από τη γη) έπρεπε να διευθετήσουν τα νερά και να τα γεωργήσουν, ενώ το προνόμιο εκμετάλλευσης είχε ο κόντες (Καραμούτσος, 2006 Β:44).

Η Κέρκυρα έχει πολλούς μύθους και ιστορία. Ανάμεσα σε αυτούς διακρίνονται τα Σαγράδα, που ο όρος σημαίνει ιερό, από το λατινικό *Sacrum*. Έτσι, το Σαγράδο είναι σχετικό με το δικαίωμα του ασύλου που παραχωρούσαν οι Βενετοί στους φυγόδικους που κατέφευγαν στο αρχοντικό ενός άρχοντα (Καραμούτσος, 2006 Α:25)

2.4 ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ ΤΟΝ 16^Ο ΑΙΩΝΑ

Η μεγάλη ειρηνική περίοδος, εξαιτίας της κυριαρχίας των Βενετών, βοήθησε το νησί παραγωγικά συγκριτικά με τις συνθήκες στην υπόλοιπη Ελλάδα, αφού ήταν ιδιαίτερα εύφορο. Η θέση των κατοίκων ήταν προνομιακή, καθώς εργάζονταν και απέκτησαν ευημερία. Οι Βενετοί ενδιαφέρθηκαν για την βιοτεχνία, τη αλιεία και τη γεωργία, προστάτευσαν το εμπόριο ενθαρρύνοντας τις εμπορικές εγκαταστάσεις, κατασκεύασαν ένα καινούργιο λιμάνι στο Μανδράκι, ίδρυσαν ενεχυροδανειστήριο και αναδιάρθρωσαν το οχυρό στην Μεσαιωνική πόλη. Μετά την τουρκική πολιορκία του 1537 επιδότησαν την καλλιέργεια της ελιάς, ενώ μεγάλο όφελος οικονομικά υπήρχε και από την ενοικίαση δημοσίων κτημάτων από το μονοπώλιο των αλυκών στην περιοχή της Λευκίμης και του ποταμού και από το διαμετακομιστικό εμπόριο (Κάντας, 2014:50).

Η μακρόχρονη ειρηνική περίοδος, κατά την οποία η Βενετία εξασφάλισε την κυριαρχία της και η μελετημένη πολιτική της για την οικονομία που εφάρμοσε, με

την αξιοποίηση του παραγωγικού πλούτου του νησιού, οδήγησαν στην ανάπτυξή του. Η Βενετία προστάτευσε την βιοτεχνία και την αλιεία, όταν δεν ερχόταν σε αντίθεση με τα δικά της συμφέροντα και τη γεωργία. Επίσης, εξαιτίας του λιμανιού της, η Κέρκυρα ανέπτυξε εισαγωγικό και διαμετακομιστικό εμπόριο με το δεύτερο να έχει τις κυριότερες πηγές του στο λάδι και στο κρασί. Σε φορολογικό επίπεδο, εξαιτίας της στρατιωτικής και εμπορικής σημασίας της, η Κέρκυρα ήταν ευνοημένη πάλι σε σχέση με τα άλλα, προσαρτημένα στη Βενετία, νησιά και είχε απαλλαγεί από το φόρο της δεκάτης. Πλήθος φόρων πίεζαν, όμως, τη βιοτεχνία, το εμπόριο και τη γεωργία (Αγοροπούλου – Μπιρμπίλη, 1976:30).

2.5 ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΙΣ

Όταν οι Βενετοί κατέκτησαν την Κέρκυρα το 1386 δεν μετέβαλαν το εκκλησιαστικό καθεστώς που υπήρχε, όχι εξαιτίας του σεβασμού προς τον Πάπα αλλά εξαιτίας των υποχωρήσεων στις απαιτήσεις των Λατίνων Επισκόπων που είχαν συγγενικούς δεσμούς με την Βενετία. Από το 1386 ως το 1521 υπήρξαν έριδες ανάμεσα στην ανατολική και δυτική εκκλησία (Καπαδόχος, 1994:18). Οι Βενετοί, παρά το γεγονός ότι ήταν καθολικοί στο θρήσκευμά τους ήρθαν σε ρήξη με την Παπική εκκλησία εξαιτίας του φανατισμού, της υπεροψίας, της απληστίας και της κοσμικής εξουσίας των Παπών, γι' αυτό και στάθηκαν ανυποχώρητοι και εχθρικοί απέναντι στις αυθαιρεσίες των Ρωμαιοκαθολικών, ενισχύοντας έτσι την άμυνα της ορθοδοξίας και του ελληνισμού (Καπαδόχος, 1994:21)

Οι Βενετοί άποικοι δέχτηκαν επιρροές από τους Έλληνες ως προς την θρησκεία, αφού οι περισσότερες τελετές ήταν θρησκευτικές και έτσι δεν μπόρεσε να αφομοιωθεί το ελληνικό στοιχείο από το λατινικό. Οι Βενετοί έδειξαν κατανόηση και ανοχή στους ορθοδόξους κυρίως για πολιτικά αίτια αλλά και εξαιτίας της διάθεσης να ανεξαρτητοποιηθούν από τον Πάπα που τους κατείχε. Οι Λατίνοι, επίσκοποι, όμως, δεν έδειξαν την ίδια ανοχή για το νησί γι' αυτό βρισκόταν σε δύο συνεχείς διαμάχες μαζί με τους κατοίκους γιατί φοβήθηκαν μήπως αφομοιωθεί το λατινικό στοιχείο. Οι βασικές αιτίες για την διαμάχη ήταν οι μικτοί γάμοι και οι θρησκευτικές τελετές. Παρ' όλα αυτά η καταπίεση έφερε το αντίθετο αποτέλεσμα και το θρησκευτικό αίσθημα κυριάρχησε στο νησί με επίκεντρο το ιερό λείψανο του αγίου Σπυρίδωνα. Οι

Κερκυραίοι, λοιπόν, για να διακηρύξουν την πίστη τους έχτισαν γρήγορα ορθόδοξες εκκλησίες, που είχαν σημαντικό ρόλο βοηθώντας τον λαό να διαφυλάξει την εθνικότητά του, ενώ και οι Βενετοί, με βάση τα συμφέροντά τους, σεβάστηκαν το νησί και έτσι κατάφεραν να κυριαρχήσουν για τέσσερις αιώνες (Αγοροπούλου – Μπιρμπίλη, 1976:29)

Ο Ορθόδοξος κλήρος της Κέρκυρας, από τον 16ο μέχρι το 18ο αιώνα ήταν αγροτικός, αστικός και μοναστικός. Η έλλειψη θεολογικών σχολών και δημόσιων σχολείων αποτέλεσε τροχοπέδη στο να διαδοθούν τα γράμματα και να αποκτηθούν θεολογικές γνώσεις και μόνη παιδεία ήταν να μάθουν οι κληρικοί να γράφουν και να διαβάζουν με βοήθημα τα εκκλησιαστικά βιβλία. Παρά τα εμπόδια της, όμως, με τα ξένα ήθη και έθιμα και την έλλειψη παιδείας, στάθηκε ψηλά στην αποστολή της (Καπαδόχος, 1994:23)

Στο αξίωμα του Μέγα Πρωτοπαπά μπορούσε να εκλεγεί οποιοσδήποτε λαϊκός ή κληρικός, που προερχόταν από την τάξη των ευγενών και χειροτονούνταν μετά την εκλογή. Η ψήφισή του συνεπαγόταν ορισμένα δικαιώματα (Καπαδόχος, 1994: 26). Με την πάροδο του χρόνου απέκτησε δικαιώματα επαρχιακού επισκόπου, εκτός από τη χειροτονία, εκδίδοντας και διατάξεις σε όλους τους κλάδους της εξουσίας του. Επιπλέον αναλάβανε δικαιώματα τιμής, φρόντιζε για την διδασκαλία της χριστιανικής αλήθειας, για τη διάδοση και τη διατήρηση της. (Καπαδόχος, 1994: 27).

2.6 ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΝ 16^Ο ΑΙΩΝΑ

Κατά την περίοδο της κυριαρχίας των Ευρωπαίων στο νησί της Κέρκυρας υπήρξε συνεχής εκπαιδευτική δραστηριότητα. Το κύριο βάρος για τον εγγραμματισμό και την προετοιμασία των υποψηφίων σπουδαστών στις ανώτερες σχολές ανέλαβαν με αμοιβή, ντόπιοι και ξένοι, ιδιωτικοί δάσκαλοι που ανήκαν και στα δύο δόγματα, ορθόδοξοι και λατίνοι. Η δημόσια διδασκαλία απευθυνόταν αρχικά στους άρρενες γόνους των ευγενών (Τζιβάρα, 2021:10) και από τον 18ο αιώνα, σε όσους ενδιαφέρονταν αλλά δεν ήταν αδιάλειπτη. Η ευθύνη για τα δημόσια σχολεία ανήκε στους ντόπιους και στη Βενετία. Η ευθύνη της Βενετίας αμβλύνεται αφού μειώνεται το ενδιαφέρον για το δημόσιο σχολείο γιατί αυξάνοντα τα έξοδα λόγω των πολεμικών συγκρούσεων με τους Οθωμανούς (Τζιβάρα, 2021:7). Τον 18ο αιώνα, το δημόσιο ταμείο δεν διέθετε τα απαιτούμενα χρήματα, εξαιτίας των αναγκών της βενετικής

πολιτείας και το αστικό συμβούλιο της τοπικής αριστοκρατίας προσπάθησε να χρησιμοποιήσει χρήματα από τους ιδιώτες (Τζιβάρια, 2021:13).

Η παιδεία κατά την Βενετοκρατία είχε ιδιωτικό χαρακτήρα. Ελάχιστοι δάσκαλοι, κυρίως αυτοδίδακτοι και ιερείς μάθαιναν λίγα γράμματα σε μικρό αριθμό μαθητών. Οι πλούσιοι είχαν πιο μορφωμένους δασκάλους ιδιωτικούς και αν τα παιδιά έδειχναν επιμέλεια και ικανότητα, οι γονείς τους τα έστελναν σε ιταλικά πανεπιστήμια για να σπουδάσουν νομικά και ιατρική. Οι χωρικοί διατήρησαν την ελληνική γλώσσα στις μεταξύ τους δικαιοπραξίες των συμβολαιογράφων, στις λαϊκές συγκεντρώσεις, στις γιορτές και στις λιτανείες του Αγίου (Κάντας, 2014:42 & (Καραμούτσος, 2006 Α:9)).

Το 1547 έγινε μία προσπάθεια να δοθεί κάποια εκπαίδευση στην πόλη και να διοριστούν δύο δάσκαλοι, ένας για την ελληνική γλώσσα και ένας για την λατινική, ενώ στην ύπαιθρο η κατάσταση ήταν πολύ άσχημη, αφού η εκπαίδευση ασκούταν από ορθόδοξους ιερείς με παντελή έλλειψη παιδείας που δίδασκαν ατελώς την ελληνική γλώσσα, διατηρώντας την παιδεία σε χαμηλά επίπεδα. Έτσι, η Κέρκυρα, με πρότυπο την Βενετία, καλλιέργησαν τον λόγο και ίδρυσαν στο νησί εκπαιδευτικές εστίες, ενώ εμφανίστηκαν αξιόλογοι λόγιοι, όπως ο Νικηφόρος Θεοτόκης και ο Ευγένιος Βούλγαρης (Αγοροπούλου – Μπιρμπίλη, 1976:32)

2.7 Η ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ

Όταν το 1348, επανεμφανίζεται η πανώλη, ο μαύρος θάνατος, στην Ευρώπη, χάθηκαν χιλιάδες άνθρωποι. Οι επιδημίες αποτελούσαν απειλή για την επιβίωση του πληθυσμού, αφού τα ελάχιστα τα υγειονομικά μέσα δημιουργούσαν μια αρνητική κατάσταση αβεβαιότητας και φόβου στις μεσαιωνικές κοινωνίες. Η μεγάλη εμπορική και ναυτική της Βενετίας πρωτοπορεί στην αντιμετώπιση του λοιμού της πανώλης, ενώ ιδρύονται δύο θεσμικά συστήματα υγειονομικής προστασίας, για την πρόληψη και λήψη μέτρων. Το 1486 οι Βενετικές αρχές θέτουν σε λειτουργία υγειονομικές αρχές (magistrato alla Sanità), μια τριμελή επιτροπή από τρεις ευγενείς πολίτες (nobili), που διορίζονται από τη Βενετική σύγκλητο, έχουν ετήσια θητεία και φέρουν τον τίτλο του προβλεπτή (provedittore alla Sanità). Τα καθήκοντά τους είχαν ως κεντρικό στόχο τη διαφύλαξη της δημόσιας υγείας, γι' αυτό φρόντιζαν για την καθαριότητα της πόλης και τη διαρκή ανανέωση των υδάτων, ώστε να μη

δημιουργηθούν έλη και εστίες μόλυνσης. Στις θεσμικές δομές, υπάρχει μια έντονη κίνηση σε κοινωνικό επίπεδο στη φαρμακευτική και έτσι δημιουργούνται ευρύτερες εμπορικές σχέσεις στη Βενετία.

Οι βενετικές αρχές ακολούθησαν το παράδειγμα της Μητρόπολης Βενετίας, σε όλες τις αποικίες της στην Ελλάδα και εγκατέστησαν ανάλογους θεσμούς και στα νησιά του Ιονίου. Σε κάθε νησί αντιγράφεται το πρότυπο της Βενετίας και οι υγειονομικές αρχές (*magistrato alla Sanità*) είχαν συγκρότηση και συνοχή αλλά η θεσμική εξάρτηση διαφέρει ανάλογα με τη βαρύτητα και τη φύση της θέσης. Ο Διευθυντής του υγειονομείου (*priore*), διοριζόταν από τις αρμόδιες υγειονομικές αρχές και διέθετε υπό την ευθύνη του το υγειονομείο ενώ οι υγειονόμοι ήταν τρεις, είχαν ετήσια θητεία και προέκυπταν ύστερα από αρχαιρεσίες του Συμβουλίου των 150. Οι προνοητές, λοιπόν, ανέλαβαν την καθαριότητα και τον ευπρεπισμό των δρόμων, τη διευθέτηση των όμβριων υδάτων, ώστε να γίνει ασφαλής και αξιοπρεπής η διαβίωση του ντόπιου πληθυσμού, ενώ είχαν την ευχέρεια να συντάσσουν ειδικές οδηγίες και εντολές για να τηρηθούν οι κανόνες καθαριότητας και επέβαλλαν ποινές στους παραβάτες (Μουδήλας, 2020:15).

Κατά την πρώιμη περίοδο της Βενετοκρατίας στα Επτάνησα, το επάγγελμα του ιατρού ασκούσαν πρακτικοί, ιατροί, χωρίς επιστημονική κατάρτιση. Κατά τον 16^ο αιώνα επιστήμονες ιατροί που είχαν σπουδάσει στα Πανεπιστήμια της Ιταλίας επέστρεφαν στις πατρίδες τους για να ασκήσουν την ιατρική. Παράλληλα, υπήρχαν οι χειρουργοί (*geroicho*) και οι τζελέντηδες (*celente*), οι γιατροί στα πλοία. Οι βενετικές διοικήσεις παρήγαγαν πλήθος θεσμικών επεμβάσεων για τα ιατρικά και φαρμακευτικά επαγγέλματα, ενώ στις κτήσεις του Ιονίου εμφανίζεται ο ιατρός των πτωχών, που παρείχε δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη στους φτωχούς κατοίκους της υπαίθρου. Για τους απόρους υπήρχε ο αστίατρος πως εκλεγόταν από το Συμβούλιο για δύο χρόνια, ενώ εκτελούσε χρέη ιατροδικαστή και παρείχε στις δημόσιες υπηρεσίες ιατρική συνδρομή, έλεγχε την ποιότητα και τη επάρκεια των φαρμάκων στα φαρμακεία, γι' αυτό και περιόδευε δυο φορές τον χρόνο, αν και οι συγκεκριμένοι ιατροί καλούνταν «Κοντοτάδοι» (*Condottati*) (Μουδήλας, 2020:21).

2.8 Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΟΝ 17^Ο ΑΙΩΝΑ

Τα ποικίλα ρεύματα των ξένων αποίκων έφεραν μαζί τις παραδόσεις τους, αλλά οι Κερκυραίοι κατάφεραν να δημιουργήσουν ένα νέο ελληνικό πνεύμα με έντονη επίδραση του λατινικού στοιχείου. Η κοινωνική ζωή της Κέρκυρας, λοιπόν, επηρεάστηκε από τη Βενετία και οι Κερκυραίοι, αν και ήταν περήφανοι για την ελληνική καταγωγή τους, άρχισαν να υιοθετούν σταδιακά τρόπους ως προς την διατροφή και την ενδυμασία, ενώ θεωρούσαν ύψιστη τιμή την εγγραφή τους στη Χρυσή Βίβλο. Επιθυμούσαν τα παιδιά τους να σπουδάσουν στην Ιταλία και μιμούνταν τον τρόπο διασκέδασης των Βενετών (Αγοροπούλου – Μπιρμπίλη, 1976:28).

2.9 ΟΙ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΕΣ

Η μορφή που παίρνουν τα χωριά κατά την καταγραφή τους μετά τον 16ο αιώνα δείχνει ότι αποτελούν συγκροτημένες δημογραφικές κοινότητες, με συγκεκριμένη ταυτότητα. Τα όρια των χωριών δεν είναι σαφή αλλά με αλλαγές και συσσωματώσεις των κατοίκων όπως για παράδειγμα οι δεκαρχίες, που έχουν το χαρακτήρα μίας φορολογικής ενότητας, χωρίς, όμως, πάντα να έχουν μία σταθερή εθνική υπόσταση. Η δομή, μάλιστα, αλλάζει από την πίεση των αστικών θεσμών και των φεουδαλικών αλλά διατηρούν τα βασικά χαρακτηριστικά από τη μετέπειτα δομή που έχουν τα χωριά. Έτσι αμφισβητείται το κλασσικό σχήμα που πρεσβεύουν η κοινή εκκλησία, οι σταθερές γαίες και ο κεντρικός οικιστικός πυρήνας, που αποτελούν στοιχεία του νέου του χωριού (Καραπιδάκης, 2004:421).

Στις μεσογειακές κοινωνίες και ιδιαίτερα στην οικονομία της Κέρκυρας κατά το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου σχεδόν η συνεργασία χωρικών δεν είναι απαραίτητη. Κατά τον 16ο αιώνα η πλειοψηφία των κτημάτων του χωριού ανήκε σε κάποια οικογένεια, γεγονός που παραπέμπει σε μία αδελφосύνη, αφού η αναγωγή της ιδρυτικής κοινότητας του χωριού συνίσταται σε μία διευρυμένη ή μη οικογένεια καλλιεργητών που είχαν εγκατασταθεί στην περιοχή (Καραπιδάκης, 2004:422). Επίσης, παρουσιάζονται κατηγορίες των τοπωνυμίων που έχουν εθνικό χαρακτήρα, όπως οι Μαρδαΐτες και σε άλλα μέρη του νησιού, για παράδειγμα στην περιοχή Αρμενάδες, συνηγορώντας έτσι στο γεγονός ότι υπάρχουν καταστάσεις σε περιοχές που είχαν διατεθεί από το δημόσιο ή από προνοιάρχους (Καραπιδάκης, 2004:423).

Μία κοινότητα μπορεί να προκύψει στο εσωτερικό μιας περιφέρειας μιας κοινότητας που ήδη υπήρχε, ενισχύοντας το δυναμισμό στις δομές της υπαίθρου και υποδεικνύοντας τα σαφή όρια ως προς την ορολογία. Επομένως, η περιοχή χωρίου χαρακτηρίζεται από πολλά φορολογικά και θεσμικά επίπεδα και δεν καθορίζεται ο χαρακτήρας της ως μικρότερη αδιαίρετη ενότητα (Καραπιδάκης, 2004:426)

Βασική μονάδα αποτελεί μία αδελφότητα καλλιεργητών ή μία οικογένεια καλλιεργητών που αποτελείται από μία εκκλησία ως σημείο αναγνώρισης και αντιστοιχεί στην εκμετάλλευση μέρους των κτημάτων, που ανήκουν σε μία ή περισσότερες βαρονίες ή άλλα ιδρύματα, ενώ διαθέτει και δικά της κτήματα με φορολογική αρμοδιότητα του δημοσίου. Η παρουσία της οργάνωσης αποτυπώνεται και στο χώρο του οικισμού, μέρους του οποίου παίρνει το όνομα της. Τέλος, η περιοχή διασχίζεται από κύριους, φεουδάρχες κοσμικούς και εκκλησιαστικούς, συνεταιρικές και ιδιωτικές εκκλησίες χωρικούς από άλλα χωριά και ιδιοκτήτες της πόλης. Επομένως η κοινότητα του χωριού απαρτίζεται από διαφορετικά σύνολα (Καραπιδάκης, 2004:433)

Οι πηγές που αναφέρουν τα φέουδα ήταν τα νοτοριακά έγγραφα, τα καταστατικά των ναών και τα διοικητικά διατάγματα και εντοπίζονται διάφορες ονομασίες για την συνιδιοκτησία, ως κληρονομιά, αδελφοσύνη, κοινότητα φατρίας, αδελφότητα, αδερφική κοινωνία, συντροφιά, αδελφάτο και fraternal. Οι λέξεις δηλώνουν την ίδια πραγματικότητα, χωρίς να είναι πάντα άσχετες μεταξύ τους, αλλά είναι διαφορετικές, δίνοντας μία ξεχωριστή απόχρωση στις συγγενικές σχέσεις που υφίστανται (Καραπιδάκης & Κουρή, 2011:111).

Σε όλα τα κοινωνικά επίπεδα υπάρχουν συσσωματώσεις ανάμεσα στους συγγενείς για να είναι ίσοι μεταξύ τους ηθικά και για να εξασφαλίζεται η αλληλοβοήθεια ανάμεσα στα μέλη. Οι κυριότερες αιτίες είναι η διατήρηση του κοινού πλούτου και η αλληλεγγύη της οικογένειας, δύο παράγοντες που παρέμεναν σε ισχύ μέχρι τον 16ο αιώνα (Καραπιδάκης & Κουρή, 2011:113). Στην ύπαιθρο, το κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται οι εταιρικές σχέσεις και οι οικογενειακές που εκφράζονται ως αδελφοσύνες, είναι ένας μηχανισμός για την πραγματοποίηση και κατανομή της παραγωγής των αγροτικών προϊόντων μέσα από την εκμετάλλευση της οικογένειας. Στην καλλιεργήσιμη γη δικαιώματα είχαν το Δημόσιο αλλά και οι ιδιοκτήτες, όπως είναι οι βαρόνοι, κάτω από κάποιες

προϋποθέσεις, οι οποίοι χρησιμοποιούσαν τους μόνιμους καλλιεργητές στα κτήματα που καλλιεργούσαν οι πρόγονοι τους και μεταβιβάζονταν στους απογόνους. Από το 16ο αιώνα και μετά, όμως, στην Κέρκυρα δεν είναι εξαρτημένοι οι καλλιεργητές από τη γη, όπως σε άλλα νησιά του Ιονίου, αλλά αγρολήπτες ανεξάρτητοι, οι κολόνοι όπως ονομάζονται στο τοπικό ιδίωμα της Κέρκυρας, που διαθέτουν μια μικρή αλλά μη φεουδαλική περιουσία της γης. Έτσι, οι σχέσεις τους με τους βαρόνους περιορίζονται στις οικονομικές δοσοληψίες, χωρίς εκείνοι να έχουν δικαίωμα παρέμβασης ούτε στην τοπική κοινωνική οργάνωση ούτε στις οικογενειακές ομάδες (Καραπιδάκης & Κουρή, 2011:117).

Η αδερφосύνη, λοιπόν, αποτελεί την εξέλιξη ενός πιο σύνθετου τρόπου οικογενειακής οργάνωσης, της πατριάς και του γένους, που συγκεντρώνει πολλές οικογένειες, με χαρακτηριστικό την εγκατάσταση και την τάση ύπαρξης σε ομάδες, ενώ η κληρονομική μεταβίβαση της περιουσίας ίδρυε νέες δομές ως προς την οικογένεια. Ο βασικός λόγος ύπαρξης τους είναι η αλληλεγγύη ανάμεσα στα μέλη της συσσωμάτωσης όπου η δικαιοσύνη είναι ιδιωτική υπόθεση και οι δυνατοί μπορούσαν να πιέσουν τους ασθενέστερους. Έτσι, διάφορα βίαια επεισόδια και εξεγέρσεις που ξέσπασαν σε διάφορα χρονικά διαστήματα, δείχνουν ότι οι οικογένειες των καλλιεργητών μπορούσαν να αντισταθούν.

Οι περισσότερες αδελφικές συσσωματώσεις είναι σιωπηρές και δεν δηλώνεται η σύσταση τους σε αντίθεση με τη χειραφέτηση των αγοριών. Για την ύπαρξή τους αντλούνται πληροφορίες από συμβόλαια διανομής περιουσίας, διάλυσης αδελφосύνης, αγοροπωλησίες, και συνεργασίες για ενοικιάσεις ακινήτων, δανείων και αγροληψίας (Αργυρού, 2011:128). Με μικρότερη συχνότητα χρησιμοποιείται ο όρος αδελφότητα που έχει κυρίως εκκλησιαστική σημασία, επεξηγώντας τη συνιδιοκτησία στην περίπτωση ενός ναού, όταν λειτουργούν ως αδερφοί και φέρονται ανάλογα και στα τεκμήρια (Αργυρού, 2011:131).

2.10 ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΝ 16^Ο ΑΙΩΝΑ

2.10.1 Το Αστικό δίκαιο

Μέχρι το 1841 ίσχυε η Βενετική νομοθεσία, της οποίας τα πέντε βιβλία περιλαμβάνονταν σε αυτά του Πρίγκηπα Ιακώβου Τεπιόλου και το έκτο βιβλίο ήταν

του Ανδρέα Δάνδολου. Τα βιβλία αυτά, που διαιρούνταν σε 290 κεφάλαια περιείχαν ενότητες που αφορούσαν τους θεσμούς των δικαστών, τους αρχαίους νόμους, τον νόμο περί εφέσεων ου εκδόθηκε το 1491 σε έξι κεφάλαια, την πρακτική στα βενετικά δικαστήρια, διορθώσεις βυζαντινών νόμων και τους αστικούς νόμους (*civili*), ανάμεικτα διατάγματα αλλά τοποθετημένα χρονολογικά από το 1041 μέχρι το 1720, όπου εμπεριέχονται νόμοι διοικητικού, αστικού, διαδικαστικού, ποινικού και διεθνούς δικαίου και νομοθετήματα για τη ναυτιλία, το εμπόριο και τους στρατιωτικούς οργανισμούς. Ως τότε, γι' αυτά τα ζητήματα, γινόταν χρήση του Ρωμαϊκού Δικαίου και σε περιπτώσεις οικογενειακού δικαίου και αστικού, οι κανόνες της Ανατολικής Ορθοδόξου Εκκλησίας. Οι εγχώριοι νόμοι (*Leggi municipali*) αφορούσαν τα θέματα αστικού δικαίου, αλλά μετά τη συνθήκη του Campo Formio του 1797, εκδόθηκαν νέοι νόμοι το 1799 από την Ιόνιο Γερουσία, ενώ το 1804 εκδόθηκε ο Αστικός Κώδικας.

2.10.2 Το Οικογενειακό Δίκαιο

Οι βενετικοί νόμοι *Statuti* αφορούσαν την οικογένεια και τα παιδιά που ήταν νομικά κατοχυρωμένα αφού είχαν γεννηθεί σε νόμιμο γάμο και θα δεχόντουσαν την κληρονομία των γονιών τους. Απόλυτη ήταν η εξουσία του πατέρα στα ανήλικα παιδιά και σε λίγες περιπτώσεις δίνονταν από τον νόμο ορισμένες ελευθερίες. Με τον Ιόνιο Πολιτικό Κώδικα του 1841 ρυθμίζονται θέματα που αφορούν τον γάμο και το διαζύγιο, ενώ επιτρέπονται οι μικτοί γάμοι και το όριο ηλικίας γάμου, κάτι που δεν όριζαν οι Βενετικοί θεσμοί.

Οι Βενετοί το 1639 εξέδωσαν νόμο για την τήρηση τριών βιβλίων, ώστε να αναγράφονται από τους ιερείς οι γάμοι, οι γεννήσεις και οι θάνατοι, ενώ παρόμοια διάταξη είχε εκδοθεί και το 1637 από τον σύνδικο ανακριτή Giovanni Capello και τους Προβλεπτές Morosini, Sozana, Orio και το 1780 από τον Προβλεπτή Grimanì (*Proveditor General del mar*). Βέβαια για τους Βενετούς ο όρος ληξιαρχική πράξη δεν υπήρχε και θεσπίστηκε από τον Ιόνιο Πολιτικό Κώδικα.

Η νομοθεσία που αφορούσε τη λύση της πατρικής εξουσίας έλεγε ότι τα παιδιά θα ζούσαν κάτω από την εξουσία του πατέρα τους και χωρίς τη συναίνεσή του δεν μπορούσαν να προχωρήσουν σε καμία ενέργεια. Έτσι, εξευρέθηκαν νομικοί τρόποι ώστε να απαλλαγούν τα παιδιά από αυτή την υπακοή. Η ενηλικίωση, σύμφωνα

με τους βενετικούς νόμους, γινόταν στο 12ο έτος και στα δυο φύλα. Μετά το 1587 τα αγόρια απαλλάσσονταν από την επιτροπεία μετά το 16ο έτος και τα κορίτσια μετά το 14ο έτος. Ο εμπορικός Κώδικας και ο Ιόνιος Πολιτικός Κώδικας άρχισαν να ισχύουν το 1841, οπότε έπαυσε η ισχύ των βενετικών και των άλλων νόμων. Στα νοταριακά έγγραφα είναι πάγια η χρήση του οικογενειακού ονόματος και η διατύπωση του ονοματεπώνυμου των γυναικών γίνεται πάντα με τον ίδιο τρόπο, ανεξάρτητα από την οικογενειακή τους κατάσταση. Έτσι, οι γυναίκες αποκλείονται από τον νόμο ως ελεύθερα και αυτοτελή άτομα για κάθε είδους δικαιοπραξίες, αφού απαιτείται η παρουσία και η συναίνεση των συζύγων τους.

2.11 Ο ΕΠΟΙΚΙΣΜΟΣ

Στην Κέρκυρα μετακινήθηκε κυρίως πληθυσμός από την Κωνσταντινούπολη και την Πελοπόννησο, μετά την κατάληψη της από τους Οθωμανούς, τη Μάλτα, την Ήπειρο, την Κύπρο και την Κρήτη. Ο μεγαλύτερος, όμως, εποικισμός έγινε στη δεύτερη Βενετοκρατία (1336 – 1797). Στην περιοχή της Λευκίμμης κτίστηκε το χωριό Αναπλάδες από πρόσφυγες του Ναυπλίου, ενώ πολλοί έποικοι εγκαταστάθηκαν στα βόρεια παράλια της Κέρκυρας. Η πιο πολυπληθής ομάδα εποίκων ήταν από την Κρήτη και στο νότιο τμήμα της ιδρύθηκαν τα χωριά Αργυράδες, Μεσογγή, Κρητικά και Στρογγυλή, δίνοντας νέα πνοή στο νησί που γνώρισε ακμή ενώ το κερκυραϊκό στοιχείο υπερίσχυσε πολιτισμικά (Κάντας, 2014:49).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1 Ο ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΝΟΤΙΑΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Η περιοχή της Νότιας Κέρκυρας εκτείνεται από τον ποταμό Μεσογγή ως το ακρωτήριο Κάβο Μπιάνκο και μορφολογικά αποτελείται από τρία τμήματα, σύμφωνα με τον καθηγητή Ιωσήφ Παρτζ: που την επισκέφτηκε στα τέλη του 19ου αιώνα, α) από τα ασβεστολιθικά μικρά υψώματα, που εντοπίζονται στην περιοχή Γαρούνα – Παυλιάνα, Αγίων Δέκα της περιοχής Μέσης και Αγίου Ματθαίου, που, μαζί με τα υψώματα του Χλωμού, ορίζουν το υδρογραφικό λεκανοπέδιο της Μεσογγής, σε μία έκταση επτά χιλιομέτρων κλιμακωτής κατωφέρειας, β) η ορεινή περιοχή της Άνω Λευκίμης στα βορειοανατολικά και η λιμνοθάλασσα των Κορισσίων στα νοτιοδυτικά, με τα Χλοματιανά να βρίσκονται κοντά στα Βραγκανιώτικα στη χαμηλή περιοχή των λόφων, ενώ πίσω από το Χλωμό βρίσκονται τα χωριά Άνω και Κάτω Σπήλαιο και Άγιος Δημήτριος, που ξεχωρίζουν στη Μεσογγή και στην παραλιακή λωρίδα του Εγρίπου και γ) το στενό τμήμα του Μαραθιά που καταλήγει στην πεδιάδα της Κάτω Λευκίμης, με τις αλυκές στα βορειοδυτικά και στα νότια οι λόφοι με τα χωριά Δραγωτινά, Κρητικά, Μπαστάτικα, Νεοχώρι, Παλαιοχώρι, Σπαρτερά, που φτάνει χαμηλά στην περιοχή των Βιτουλάδων και ψηλά στο χωριό Περιβόλι (Καραχάλιου – Γάκη, 2014: 39).

Στην ορεινή Άνω Λευκίμμη, από το Χλωμό μέχρι τον Μαραθιά, βρίσκεται το χωριό Αργυράδες και στα ανατολικά κατηφορίζοντας προς τη θάλασσα, τα χωριά Βασιλάτικα, Κολοκύθι (ο σημερινός Άγιος Νικόλαος), Κορακάδες, Κουσπάδες, Νεοχωράκι, Νότος, Πετριτή, ενώ κοντά στη θάλασσα αναφέρονται οι περιοχές της Αγίας Πελαγίας και της Μπούκαρης. Παλιότερα υπήρχε και το χωριό με την

ονομασία Ρουμανάδες, το οποίο εξαφανίστηκε με την επιδημία της πανώλης (1815 – 1816). Η επιδημία, όπως λέγεται, ξέσπασε όταν κάποιος από την Ήπειρο ήρθε με βάρκα και τη μετέδωσε πρώτα στο Μαραθιά και από εκεί εξαπλώθηκε σε όλη την περιοχή και χάθηκαν εκατοντάδες κάτοικοι.

Ο Άγγλος Επιτηρητής Campbell διέταξε την ίδρυση τεσσάρων λοιμοκαθαρητηρίων στην Αγία Πελαγία Χλωμού όπως και στο Μοναστήρι της Αγίας Τριάδας των Αργυράδων και το κάψιλο των υπάρχοντων και των κατοικιών όσων πέθαιναν. Μεταξύ των αντικειμένων ήταν νοταριακά έγγραφα του Ιωάννη Μοναστηριώτη, που ήταν ο νοτάριος της Λευκίμμης, καθώς και της Μονής Αγίας Τριάδος. Ο φόβος των ανθρώπων της υπαίθρου ήταν και η φυματίωση και αν κάποιος αρρώσταινε και πέθαινε, εγκατέλειπαν το σπίτι και με το πέρασμα του χρόνου επερχόταν η φθορά του.

Στην περιοχή της Λευκίμμης εντοπίζονται τα χωριά Άγιος Θεόδωρος, Αναπλάδες, Μελίκια, Ποτάμι και Ριγγλάδες, ενώ κατά το 17ο αιώνα υπήρχε το χωριό Στανοπουλάδες δίπλα από τους Αναπλάδες, που φανερώνει την παραγωγή και πώληση από τους κατοίκους αγγείων.

Η ερμηνεία της ονομασίας των οικισμών, των χωριών και των αγροτικών τοπωνυμίων της Νότιας Κέρκυρας είναι απαραίτητη για να υπάρξει καλύτερη αντίληψη για την περιοχή, αφού η προέλευση των ονομάτων υποδηλώνει τις ασχολίες, τον τρόπο οργάνωσης, το φυσικό περιβάλλον, την κοινωνική ζωή και την ιδιοσυγκρασία των κατοίκων.

3.2 ΤΑ ΒΑΪΛΑΤΑ

Τον 16ο αιώνα, σύμφωνα με την εκκλησιαστική διαίρεση, τα Βαϊλάτα στο νησί της είναι εννέα. Ένα από αυτά είναι τα Βαϊλάτο της Λευκίμμης που περιλαμβάνει ολόκληρη τη Νότια Κέρκυρα, με αφετηρία την περιοχή της Μεσογγής. Στην περιοχή βρίσκεται η έδρα του οικονόμου ή Αρχιεπισκοπικού Επιτρόπου και δέκα πρεσβυτέρων. Ο κλήρος δε φαίνεται να ασκεί μεγάλη επίδραση στην περιοχή, αφού χρησιμοποιεί περισσότερο τον εκφοβισμό απέναντι σε οικονομικές, ηθικές, κοινωνικές και εγκληματικές παρανομίες. Από την άλλη, ο κοινωνικός έλεγχος στηριζόταν στον άγραφο ηθικό νόμο και στις αξίες που εκπορεύονταν από αυτόν, ενώ

οι απαγορεύσεις και η δεισιδαιμονία, επέβαλαν στην κοινότητα στερεότυπα συγκεκριμένες συμπεριφορές και νοοτροπίες.

3.3 ΟΙ ΤΙΜΑΡΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Οι γαιοκτήμονες που σύμφωνα με τους θεσμούς ξεχώριζαν στην τοπική κερκυραϊκή κοινωνία και κατακτούσαν τα προνόμια και τις διοικητικές θέσεις κατά την περίοδο της βενετοκρατίας, αποτελούσαν το *corpo*, το σώμα των ευγενών στο νησί. Όταν άλλαξε η κυριαρχία στο νησί διατήρησαν τα προνόμια και τους τίτλους τους και έγιναν οι *nobili*, ενώ με το πέρασμα των χρόνων ήλθαν σε επιμειξίες με οικονομικά ισχυρές οικογένειες. Έτσι, στο τέλος της Βενετοκρατίας υπάρχουν 114 οικογένειες ευγενών, που έγιναν 166 οικογένειες το 1797, μειώθηκαν στις 150 στα 1803 και τελικά ελάχιστες οικογένειες διατηρούν τον τίτλο ευγενείας τους τον 20^ο αιώνα (Καραχάλιου – Γάκη, 2014: 82). Η ευπορία τους κατά την περίοδο της βενετοκρατίας στηριζόταν στις προσόδους από τη γη σε κρασί και σε λάδι από τα κτήματά τους ή από την ενοικίαση των δημοσίων κτημάτων. Πολλοί από αυτούς, ασκούσαν επαγγέλματα που τους πρόσδιδαν κύρος αλλά πολύ λίγοι προσέφεραν στρατιωτικές υπηρεσίες με μισθό.

Ο τρόπος με τον οποίο καταχωρούνταν η τιμαριωτική περιουσία ανήκε στα μέτρα του Προβλεπτή Καπιτάνο Canal από το 1661 και η κύρια φροντίδα του ήταν η ενημέρωση στα κατάστιχα των αναγραφών που έπρεπε να γίνεται κάθε 30 χρόνια (Καραπιδάκης 1982: 194). Σύμφωνα με το σύστημα των τιμαρίων τα κτήματα χωρίζονταν στα εδαφονομικά που κατείχαν γαιοκτήμονες και με νοταριακές πράξεις παραχωρούσαν στους καλλιεργητές που πλήρωναν το σολιάτικο, στα κτήματα που παραχωρούνταν σε Μονές και Εκκλησίες (Κανονικάτα) και στα κτήματα που προσέφερε το Δημόσιο σε ευγενείς με ανταπόδοση τη στράτευσή τους (στρατιωτικά), στα οποία η επικαρπία (εδαφονομή) αποτελούσε το εισόδημα όλων όσων παραχωρούνταν (Καραχάλιου – Γάκη, 2014: 84).

3.4 Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Η κατοικία αποτελούσε το βασικό μέλημα των κατοίκων, γι' αυτό έπρεπε να καλύπτει τις βασικές ανάγκες τους, έστω και αν αυτό σήμαινε ότι δεν είχε κάποιο

οικοδομικό σχέδιο και μπορούσε να αλλάξει μέγεθος για να στεγάσει τα ζώα και τους καρπούς. Τα σπίτια είχαν στενά παράθυρα που έκλειναν με εξώφυλλα τα οποία ήταν φτιαγμένα από ξύλα, που ήταν τοποθετημένα σταυρωτά. Οι εξώπορτες ήταν φαρδιές, ώστε να χωρούν τα όλα τα εργαλεία και τα μέσα αποθήκευσης για λάδι και κρασί, μιας και οι περισσότεροι κάτοικοι ασχολούνταν με την ελαιουργία και την αμπελουργία. Τα σπίτια των γαιοκτημόνων ήταν πολώροφα με χώρους υποδοχής, μεγάλες κουζίνες και αποθήκες, ενώ χαρακτηριστικό γνώρισμα, ήταν η πάλμα, ο φοίνικας, που φυτευόταν στο θεμελίωμα και αποτελούσε στοιχείο αρχοντιάς.

Η πόλη της Κέρκυρας βρισκόταν αρκετά μακριά από την περιοχή της Λευκίμμης και οι κάτοικοι δυσκολεύονταν στις μετακινήσεις τους. Στα χρόνια της Αγγλικής Προστασίας διανοίχτηκε δρόμος και συνέδεσε τη νότια πλευρά του νησιού με το κέντρο, γεγονός που βοήθησε και στη διατήρηση της ελληνικής γλώσσας έναντι της λατινικής, ενώ σημαντική ήταν και η συμβολή της Ορθόδοξης Εκκλησίας που χρησιμοποιούσε στα Ευαγγέλια την κοινή Ελληνική, διευκολύνοντας και την επικοινωνία της με τους πιστούς. Τον 16ο αιώνα ήρθαν πληθυσμοί από τη Μονεμβασιά και το Ναύπλιο και τον 17ο αιώνα από την Κρήτη ως πρόσφυγες και ενισχύθηκε η εθνική γλώσσα, ενώ τα γλωσσικά δάνεια κατάφερε να τα ελληνοποιήσει μέσα στο πέρασμα των χρόνων. Καθώς οι Βενετοί ευνόησαν μόνο τις καλλιέργειες των ελαιών, οι ξενικοί όροι αφορούν μόνο μέτρα βάρους και όγκου και τα σκεύη για αποθήκευση.

3.5 Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Στη Νότια Κέρκυρα τα σπίτια κληροδοτούνταν στα αρσενικά παιδιά της οικογένειας γιατί εκτός από συμβολικό χαρακτήρα υπήρχε και πρακτικός σκοπός για να στεγάσει τα μέλη που την χρησιμοποιούσαν. Με αυτόν τον τρόπο η ιδιοκτησία της οικογένειας, αποτελούσε και το γεωγραφικό στίγμα της για να διαωνίσει το όνομά της. Τα κορίτσια έπαιρναν συνήθως αμπέλια, χωράφια, ελαιόδεντρα και ένα σώχωρο, ένα κομμάτι γης που θα μπορούσαν στο μέλλον να κατασκευάσουν την οικία τους και να ανεξαρτητοποιηθούν τόσο από την οικογένεια του συζύγου τους όσο και από την πατριαρχική εξουσία. Οι γυναίκες φρόντιζαν για τον ρουχισμό των μελών της οικογένειας, στρωσίδια, σεντόνια και κουβέρτες από μαλλί, λινάρι και βαμβάκι με πρώτες ύλες από τα ζώα που εξέτρεφαν και τα φυτά που καλλιεργούσαν. Έτσι, η

εκμετάλλευση της αγροτικής γης βοηθούσε στην επιβίωση του κάθε νοικοκυριού και παράλληλα αποτελούσε μία μονάδα για παραγωγή και κατανάλωση προϊόντων. Στα νησιά οι κάτοικοι δεν μπορούσαν να αποκτήσουν μεγάλο κλήρο, γι' αυτό η ιδιομορφία του χώρου και η στενότητά του αποδεικνύει τις δυσκολίες στην κατάτμηση της γης.

3.6 ΤΑ ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Τα τοπωνύμια είναι οι ονομασίες των τοποθεσιών και των οικισμών ενός τόπου και η δημιουργία τους συνδέεται άμεσα με τα ήθη, τα έθιμα, την ιστορία, την φύση και την μορφή του εδάφους, τα ζώα και τους κατοίκους (Κόλλας, 1999:13).

ΤΟ ΑΓΝΟ

Το Άγνο είναι χωριό της Λευκίμμης, που τον 17ο αιώνα μετονομάστηκε σε Κολοκύθη και σήμερα φέρει την ονομασία Άγιος Νικόλαος. Το τοπωνύμιο Άγνο προέρχεται από τον ομώνυμο θάμνο, τη λυγαριά που ήταν άφθονη στην περιοχή γι' αυτό και ήταν αναπτυγμένη η καλαθοπλεκτική μέχρι τις τελευταίες δεκαετίες (Κόλλας, 1999:18).

Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΡΓΥΡΑΔΩΝ

Ο Άγιος Γεώργιος Αργυράδων αποτελεί μία παραλία και οικισμό που βρίσκεται 32 χιλιόμετρα νοτίως της πόλης και η ονομασία του οφείλεται στην εκκλησία η οποία άρχισε να χτίζεται το 1549, σύμφωνα με νοταριακή πράξη και ήταν αφιερωμένη στον Άι Γιώργη στο Γιαλισκάρι. Η προηγούμενη ονομασία του, Γιαλισκάρι, υπήρχε πριν το 1207 και μαζί με τον Χαλικούνα και τον Ίσσο, αποτελούν μια μεγάλη παραλία που έχει μήκος 10 χιλιόμετρα με αμμόλοφους και ένα αλιευτικό καταφύγιο, όπου μπορούν να αγκυροβολήσουν μικρά σκάφη. Το 1981 είχε 158 κατοίκους και 501 το 2001 (Δημουλάς, 2012:49).

ΟΙ ΑΝΑΠΛΑΔΕΣ

Ο Άνω Πλάδος ή Άνω Πλάδος είναι χωριό στην περιοχή της Λευκίμμης και το τοπωνύμιο προέρχεται από το επίρρημα άνω ή άνω που σημαίνει πάνω και πλάδος, την αφθονία των υγρών. Άρα το χωριό είχε άφθονα υγρά αποθηκευμένα για κρασί και λάδι που ήταν η κύρια παραγωγή της περιοχής. Επίσης, σηματοδοτεί και την ύπαρξη του Κάτω Πλάδου, που αντικαταστάθηκε από ένα άλλο ανθρωπωνύμιο ή όνομα εκκλησιωνύμιο πριν από τον 17ο αιώνα και γι' αυτό δεν αναφέρεται στις πράξεις του γάμο της εποχής. Είναι πιθανό το Κάτω Πλάδον να είναι το σημερινό χωριό Μελίκια, αλλά κάτι τέτοιο δεν επαληθεύεται. Στο χωριό του Άνω Πλάδου συναντάται και μία άλλη ονομασία του 17ου αιώνα το Στανοπλάδες ή Στανοπουλάδες που προέρχεται από τους Σταμνοπουλάδες, δηλαδή αυτούς που πουλάνε στάμνες. Επομένως, η αφθονία των προϊόντων του λαδιού και του κρασιού που αποθηκεύονταν οδήγησε στην ανάπτυξη του εμπορίου και της παραγωγής σταμνών και του αντίστοιχου επαγγέλματος. Το Άνω Πλάδον ήταν σημαντικό κέντρο τον 17ο αιώνα είναι σημαντικό στην παραγωγή λαδιού και κρασιού και η ανάπτυξη των Στανοπουλάδων φανερώνει ότι η περιοχή αποτελούσε το μοναδικό μέρος πώλησης των σταμνών, γι' αυτό και επικρατεί μεταγενέστερα το τοπωνύμιο Στανοπουλάδες και όχι Άνω Πλάδον (Κόλλας, 1999:28).

ΟΙ ΑΡΓΥΡΑΔΕΣ

Οι Αργυράδες είναι ένα παραδοσιακό χωριό της νότιας Κέρκυρας που βρίσκεται 31 χιλιόμετρα από την πόλη σε υψόμετρο 100 μέτρων και πήρε το όνομά του από το επώνυμο της οικογένειας Αργυρού που ήταν και από τους πρώτες οικιστές του. Το όνομα αυτό απαντάται σε διάφορα έγγραφα από το 1501 και μετά αλλά υφίσταται ως χωριό από τον 13^ο αιώνα. Η βυζαντινή οικογένεια των Αργυρών κατοικούσε στην Καρπαδοκία μέχρι τα μέσα του 9^{ου} αιώνα και στα τέλη του 11^{ου} τα αδέρφια του Βυζαντινού αυτοκράτορα Ρωμανού Γ' Αργυρού ήταν αξιωματούχοι στην περιοχή της νότιας Ιταλίας. Μέλη της οικογένειας ήρθαν στην Κέρκυρα είτε με τους Ανδηγαυούς είτε με τους Νορμανδούς, απέκτησαν περιουσία και κτήματα στην περιοχή προσδιορίζοντας με αυτόν τον τρόπο την περιοχή με το όνομά τους. Το επώνυμο αυτό, παρ' όλο που δεν έχει εντοπιστεί σε έγγραφο εκείνη την περίοδο, βρίσκεται διάσπαρτο σε πολλά άλλα χωριά στα νότια του νησιού τον 16^ο αιώνα αποδεικνύοντας έτσι ότι έγινε μετακίνηση του πληθυσμού από τους Αργυράδες.

Από τα παλαιότερα γνωστά επώνυμα στην περιοχή τον 16^ο αιώνα είναι ο Αντωνόπουλος, Ασημόπουλος, Αναστάσης, Αργυρόπουλος (προφανώς γιατί ήταν γιος κάποιου Αργυρού), Δωληρός, Καταβάτης, Λάτζης, Λευκαδίτης και Λημνιότης. Από το 17^ο αιώνα το χωριό έχει τρεις συνοικίες το Πανοχώρι, το Μεσοχώρι και το Κατωχώρι και αρκετά ακόμα χωριά της Κέρκυρας, ενώ την διετία 1815 – 1816 υπέστη βαρύ πλήγμα από την πανώλη του Μαραθιά.

Βορειοδυτικά του χωριού στη θέση Κουσκούλια έγινε το 1943 γερμανική απόβαση στην Κέρκυρα οι κατακτητές μετέτρεψαν σε κινηματογράφο την εκκλησία της Αγίας Τριάδας και την εκκλησία του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου σε κέντρο ασυρμάτου, ενώ η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου στο Γιαλισκάρι καταστράφηκε εντελώς με κανονιοβολισμούς από πυροβολεία στο χωριό. Οι Αργυράδες είχαν 48 κατοίκους το 1583, 416 το 1766, 604 το 1279, 1611 το 1940 και 1000 το 2001 (Δημουλάς, 2012:77).

Ο ΑΡΚΟΥΔΙΛΛΑΣ

Ο Αρκουδίλλας είναι μία περιοχή στο νοτιότερο σημείο του νησιού της Κέρκυρας και η ονομασία του δεν αναφέρεται σε γαμήλιες πράξεις από το 1646 μέχρι το 1700, γεγονός που αποκαλύπτει ότι η περιοχή ήταν ακατοίκητη. Το τοπωνύμιο προέρχεται από το άρκος, δηλαδή το προφυλακτικό, αυτό που προφυλάσσει και η κατάληξη –ίλλας αναφέρεται στο πλήθος που προφυλάσσει. Έτσι, το τοπωνύμιο δε σχετίζεται με τον άρκο, την αρκούδα. Μετά τα υψώματα του Χλομού υπάρχει μια πεδινή έκταση που έχει μικρούς λόφους που καταλήγει με δασώδη κάλυψη και σχετικό υψόμετρο στην περιοχή του Αρκουδίλλα, αποκαλύπτοντας τον τόπο προφύλαξης των κατοίκων της περιοχής της Λευκίμμης όταν κινδύνευαν από τις επιθέσεις και τα στρατεύματα των εχθρών. Η μορφολογία του εδάφους και η βλάστηση του δάσους ήταν η μόνη ελπίδα για να προφυλαχτούν οι κάτοικοι από τους κινδύνους και έτσι ο Αρκουδίλλας έπαιξε πολύ σημαντικό προστατευτικό ρόλο μέσα στους αιώνες, προφυλάσσοντας τους κατοίκους από το ενδεχόμενο της αιχμαλωσίας (Κόλλας, 1999:14)

Ο Αρκουδίλλας είναι ένα τοπωνύμιο, από τον 15^ο αιώνα, του ακρωτηρίου, της αμμουδιάς και του όρμου και βρίσκεται στη νοτιοδυτική άκρη του νησιού κοντά στα Σπαρτερά, σε ένα δάσος 250 στρεμμάτων με πυκνή βλάστηση που περιλαμβάνει

σχίνους, κυπαρίσσια, βατόμουρα, δάφνες, πουρνάρια, μυρτιές, αγριελιές, κουμαριές, άγριες ορχιδέες και βελανιδιές και αγριελιές. Σε διάφορες περιόδους εμφανίζεται και ως αρκούδα (μίλος του ευγενή μισέρ Βιτσέντζου Γρίτη). Υπάρχει η θεωρία από κάποιους ερευνητές για την ταύτιση της περιοχής με το αρχαίο ακρωτήριο Αμφίπαγος.

Γνωστά επώνυμα είναι ο Αρκάδης, Βιρούσης, Γρίτης, Μηντίλας και Στεφανάτος. Η προέλευση του τοπωνυμίου με βάση την κατάληξη -ίλας θυμίζει τοπωνύμια που προέρχεται είτε από το φυτό αρκουδόβατος που εμφανίζεται έντονα στην περιοχή είτε από το αρκουδόδεντρο ή αρκουδοπούρναρο, τοπωνύμιο που Εμφανίζεται στους Αργυράδες το 1507, που είναι γνωστά τα αρκουδοστάφυλα, ενώ το τοπωνύμιο Αρκουδοφάσα εμφανίζεται και στο Βιρό. Η περιοχή Αρκουδίλα αποτελούσε τιμάριο που ανήκε στην οικογένεια ευγενών Quartano, όπως ήταν γραμμένη στο Libro D' Oro και βεβαιώνεται κι απ' το οικόσημο του 1710 όπως απεικονίζεται στο καμπαναριό της μονής. Έτσι το οικόσημο απεικονίζει ένα χέρι που κρατάει στο χέρι ρόδι, στάχυ σταφύλι που είναι προϊόντα από τρεις εποχές αλλά δεν κρατά τον καρπό της τέταρτης εποχής (quarta no), κάνοντας έτσι λογοπαίγνιο με το επώνυμο.

Σε υψόμετρο 118 μέτρων βρίσκεται η μονή της Παναγίας Ελεούσας ή Παναγιάς Ψηλής που συγκέντρωνε μοναχούς, ενώ αναφέρεται στις πηγές από το 1511 και διέθετε πολεμίστρες, λιθανάγλυφα εντυπωσιακά μία μικρή γέφυρα με τροχαλία και μυστικές καταπακτές που οδηγούσαν στη θάλασσα αλλά τώρα πια είναι μισογκρεμισμένη και λεηλατημένη. Πολύ κοντά σώζεται και οχυρό το οποίο είχε χρησιμοποιηθεί από το ελληνικό πυροβολικό στο Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο και ένα αρχοντικό που ονομάζεται ο πύργος των Quartano. Στη θέση Γκρεμνά, τα τελευταία χρόνια, σε κτήμα βρέθηκαν αρχαίος αποθέτης, λυχνάρια, πολλά αγγεία και όπλα, ενισχύοντας την άποψη ότι από την αρχαιότητα η Κέρκυρα ήταν κατοικημένη σε όλο το μέγεθός της (Δημουλάς, 2012:79).

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΒΡΟΜΟΤΙΝΑ

Το χωριό Βρομοτινά ανήκει στην περιοχή της Λευκίμμης και σήμερα ονομάζεται Χλοματιανά. Στις γαμήλιες πράξεις του 17ου αιώνα συναντάται ως Βρομοτινά, βρεμοτινά και Φλομοτικά. Η ονομασία του προέρχεται από το φυτό βρόμο, την αγριόβρωμη, που βρίσκεται σε αφθονία στην περιοχή (Κόλλας, 1999:18).

Ο ΓΑΡΔΕΝΟΣ

Ο Γαρδένος αποτελεί ένας παραλιακό οικισμό του χωριού Βιταλάδες στα νοτιοδυτικά του νησιού. Για την ονομασία εμφανίζονται δύο εκδοχές: η πρώτη υποστηρίζει ότι το όνομα προέρχεται από θάμνους αειθαλείς και η δεύτερη ότι στα κοιλάματα των βράχων στην περιοχή τους καλοκαιρινούς μήνες δημιουργείται άψητο αλάτι που οι ντόπιοι κάτοικοι το χρησιμοποιούν για τη διατήρηση του τυριού και για αλάτισμα. Σύμφωνα, με αυτή την εκδοχή, το τοπωνύμιο προέρχεται από την σύνθετη λέξη γάρος (σαλαμούρα) και δένω (ρήμα που στα μεσαιωνικά χρόνια χρησιμοποιούταν για υγρό διάλυμα, για το υγρό γίνεται ρίχνεται παχύρρευστο και δένει. Στην παραλία εκβάλλει και το ποτάμι που φέρει το ίδιο όνομα. Ως τοπωνύμιο συναντάται στις πηγές από το 1527, ενώ η τοπική προφορική παράδοση αναφέρει ότι είσαι σε μία δύσβατη περιοχή κομμάτι της περιοχής έστηναν οι διάβολοι χορό κατά τη διάρκεια της νύχτας. Ο οικισμός είχε μόλις 63 κατοίκους του 2001 (Δημουλάς, 2012:108).

Ο ΔΕΝΔΡΙΛΑΣ

Ο Δενδρίλας είναι οικισμός στη Λευκίμμη, νότια από τη λίμνη των Κορισσίων. Το όνομα της τοποθεσίας, προέρχεται από τη λέξη δενδράς, που σημαίνει την περιοχή γεμάτη δέντρα ενώ η κατάληξη –ίλας αναφέρεται στο πλήθος τους (Κόλλας, 1999:19).

ΤΑ ΔΡΑΓΟΤΙΝΑ

Τα Δραγοτινά είναι χωριό της Λευκίμμης κοντά στο Σπαρτερό και το τοπωνύμιο προέρχεται από τη λέξη δράγμα, τη χεριά, το χερόβολο. Οι δραγματολόγοι ήταν αυτοί που συνέλλεγαν τους καρπούς από τα σιτηρά και άρα το χωριό τους Δραγματινά από παράφραση ονομάστηκε Δραγοτινά, άποψη που ενισχύεται και από την παρουσία του χωριού Σπαρτερό πλησίον του (Κόλλας, 1999:28).

Ο ΕΓΡΙΠΟΣ

Ο Έγριπος αποτελεί χωριό στην περιοχή της Λευκίμμης κοντά στο χωριό Άγνο και αναφέρεται στις πράξεις του 17ου αιώνα ενώ σήμερα είναι η περιοχή του Αγίου Νικολάου. Η πεδινή περιοχή έχει άφθονο τρεχούμενο νερό από τις πηγές που χρησιμοποιούνταν για την άρδευση των καλλιεργειών της περιοχής ενώ σήμερα για την ύδρευση της Λευκίμμης. Το 17ο αιώνα εντοπίζονται πολλές γεωργικές εκμεταλλεύσεις από πολλούς γαιοκτήμονες. Τα τρεχούμενα νερά από την αρχαιότητα ήταν εντυπωσιακό στοιχείο που δημιούργησε και τοπωνύμιο, αφού η λέξη εύ – ροος σημαίνει ο ρέων καλώς. Με την πάροδο του χρόνου προήλθε η ονομασία εύροπος στη θέση του εύροος, που έχει φωνητική ομοιότητα με τον Εύριπο τον πορθμό, γι' αυτό ταυτίστηκε με αυτόν και έγινε Έγριπος (Κόλλας, 1999:30).

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΒΟΣ

Ο οικισμός Κάβος βρίσκεται στη νότια Κέρκυρα σε υψόμετρο 10 μέτρων και σε απόσταση από την πόλη 46 χιλιόμετρα. Το όνομα προέρχεται από την ιταλική λέξη cavo που αντιστοιχεί στο ακρωτήριο και απαντάται στις πηγές και στους παλαιούς χάρτες με την ονομασία Cavo Bianco από τον 14^ο αιώνα. Η κατοίκηση, όμως, της περιοχής είναι προγενέστερη. Το ακρωτήριο Κουντούρης είναι το ανατολικότερο σημείο του νησιού, με λιμανάκι που εξυπηρετεί τους κατοίκους της περιοχής κυρίως για αλιεία. Στη θέση Άι Ντριάς βρίσκονται κλίβανος και αγροικία που χρονολογούνται στην ελληνιστική εποχή, ενώ νοτιότερα στα Γκρεμνά, που είναι η μύτη του ακρωτηρίου, κοντά στο ποτάμι του Άι Ντριά, υπάρχει οχυρό, αποθέτης αγγείων και πυριτολιθικά εργαλεία που χρονολογούνται την παλαιολιθική εποχή. Ως οικισμός είχε 48 κατοίκους το 1866, 19 το 1789 και 847 το 2001 (Δημουλάς, 2012:149)

ΟΙ ΚΟΡΑΚΑΔΕΣ

Οι Κορακάδες ή Κορακάδες Αλευκίμου είναι περιοχή της Λευκίμμης, της οποίας που το τοπωνύμιο προέρχεται από το πτηνό κοράκι, καθώς τα κοράκια έκαναν φωλιές στους ορεινούς όγκους της περιοχής (Κόλλας, 1999:20).

Η ΚΟΡΙΣΙΑ

Η Κορισσία (Κορησσία, Κορίσσια, Κορίσια, έλος της Αγίας Αναστασίας) είναι μία λιμνοθάλασσα που έχει επιφάνεια 5 τετραγωνικά χιλιόμετρα και μήκος 5,5 χιλιόμετρα, πλάτος ένα χιλιόμετρο και μικρό βάθος και βρίσκεται στην νοτιοανατολική ακτή της Κέρκυρας. Η περιοχή έχει ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000 και περιλαμβάνει εξωτικούς αμμόλοφους με καλαμιώνες, ενώ φιλοξενεί 126 είδη πουλιών αγριόχηνες, γλάρους, κύκνους, κορμοράνους, νισάρια, αργυροτσικνάδες σφυριχτάρια και σπάνια αποδημητικά πουλιά. Ο θαλάσσιος πληθυσμός της λιμνοθάλασσας, στην οποία λειτουργεί και ιχθυοτροφείο, περιλαμβάνονται κέφαλοι, χέλια, λαβράκια, λούφες γαρίδες και οστρακοειδή. Το 1500 υπήρχε μία περιοχή με ιχθυοτροφείο και υδρόμυλους. Το 1843 δημιουργήθηκε διώρυγα (τάλιο) για να εισέρχονται ψάρια στην λιμνοθάλασσα για λόγους ελώδων πυρετών και υγείας. Παλιότερα οι κάτοικοι κατά περιόδους άνοιγαν αυλάκια αποσκοπώντας στην επικοινωνία της λίμνης με τη θάλασσα. Έτσι, έχει διασωθεί και τοπωνύμιο Παλιάλαυκος, όπου στις γεωλογικές έρευνες Αυγ. Σορδίνα που έγιναν το 2000, βρέθηκε τμήμα από την κάτω γνάθο ενός υποπόταμου, θραύσματα από οστά και εργαλεία της μέσης παλαιολιθικής περιόδου.

Σύμφωνα με την προφορική παράδοση πρόσφυγες από την Κρήτη και την ομώνυμη περιοχή της Κέας εγκαταστάθηκαν τον 6^ο μ.Χ. στην περιοχή. Πολλές παραδόσεις μιλούν για την αδυναμία να κατοικηθεί η περιοχή εξαιτίας των ελών που προκαλούσαν βαριές ασθένειες και εξαιτίας των πολλών επιδρομών από τους πειρατές. Τα πυριτολιθικά εργαλεία που εντοπίστηκαν στην περιοχή και τα άλλα ευρήματα της παλαιολιθικής εποχής υποδηλώνουν την παρουσία ανθρώπων. Στη θέση Ράχες σε λόφο βρέθηκαν απομεινάρια από έναν οικισμό που χρονολογείται στην αρχαϊκή εποχή. Η περιοχή δόθηκε μαζί με τους Παξούς το 1381 ως τιμάριο στον τιμαριούχο Adamo di Sant Ippolyto.

Η περιοχή Κορίσια αναφέρεται σε πράξεις του 17ου αιώνα, με χαρακτηριστικό της τις αμμώδεις εκτάσεις. Το τοπωνύμιο προέρχεται από το επίθετο «κωρυκώδης», από τον κώρυκο, τον σάκο τον γεμάτο με άμμο και διαμορφώθηκε σε κωρυκία και κωρυσία. Η ονομασία της περιοχής έδωσε το όνομα και στη λίμνη που βρίσκεται κοντά (Κόλλας, 1999:16). Το τοπωνύμιο Κορισσία στην αρχαιότητα εκτός από την Κέρκυρα απαντάται στην Καστοριά, στα Χανιά και στην Κέα. Επίσης,

υπάρχει πιθανότητα, για μία μεταναστευτική κίνηση από την Κρήτη και όχι μόνο από την Κέα, ενώ σύμφωνα με τον Θεοτόκη, η Κορισσία αποτελούσε λιμανάκι στο κάστρο του Γαρδικίου και το τοπωνύμιο Σκάλα (λιμανάκι), εμφανίζεται στις πηγές του 1551 όπως και το τοπωνύμιο Φάρος Κορισίων του 1512. Κατά τον Βυζάντιο η ορθή γραφή ήταν Κορησία ενώ σύμφωνα με τον Τσάντγουικ η ονομασία είναι γυναικείο όνομα που υπήρχε στην Πύλο και στην Κόρινθο κατά την μυκηναϊκή εποχή όπως επίσης και αποτελούσε επίθετο της θεάς Αθηνάς προς τιμήν της οποίας υπήρχε ναός στην Κορησία της Κρήτης.

Η τοπική προφορική παράδοση υποστηρίζει ότι οι ντόπιοι αποκαλούσαν την λίμνη Κορίσια γιατί πειρατές είχαν αρπάξει κορίτσια από τα γύρω χωριά, όπως επίσης και λιμνοθάλασσα της Αγίας Αναστασίας την περίοδο των Ανδηγαυών γιατί εκεί ανεγέρθηκε ομώνυμος ναός. Τέλος, στο νότιο μέρος της περιοχής, αραιό δάσος με θαλασσόκεδρα τη στολίζουν της και στη βόρεια πλευρά της αρμυρίκια και μικροί καλαμιώνες (Δημουλάς, 2012:185).

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΚΡΗΤΙΚΑ

Για το χωριό Κρητικά ή Κρετικά, υπάρχουν αναφορές σχετικές με τον εποικισμό της περιοχής από Κρήτες οι οποίοι έφυγαν σταδιακά από το νησί και εγκαταστάθηκαν στο εν λόγω χωριό, την εποχή, κυρίως, που οι Σαρακηνοί Άραβες κατέλαβαν την Κρήτη το 824 μ.Χ.

Η ΛΕΥΚΙΜΜΗ

Η Λευκίμμη (Αλεύκη, Αλεύχιμο, Λευκίμνη, Πρακτορεία του Λεύχμου) αποτελεί ένα χωριό που είναι από τα γραφικότερα του νησιού στην ευρύτερη περιοχή της νότιας Κέρκυρας. Ο Θουκυδίδης την αναφέρει το 434 π.Χ. κάνοντας λόγο για την περίοδο του πελοποννησιακού πολέμου για την ναυμαχία που έγινε ανοιχτά της περιοχής στα Σύβοτα ανάμεσα στους Κερκυραίους και τους Κορινθίους με τη νίκη των πρώτων, ενώ οι νικητές έστησαν τρόπαιο στην Λευκίμμη (Κάντας, 2014:62). Μετέπειτα, αναφέρεται κι από τον Πτολεμαίο και τον Στράβωνα, ενώ μετά από μία περίοδο σκοτεινών χρόνων το χωριό εμφανίζεται τις ιστορικές πηγές τον 13^ο αιώνα ως Λεύκιμος ή Λευκίμη. Τον 14^ο αιώνα η βαρονία της Λευκίμμης δόθηκε στον

Βικέντιο ντα Τράνι, μετά στην οικογένεια Πετρετίν και αργότερα στην οικογένεια Ντι Μαρτίνα. Το 1403 η περιοχή της Λευκίμμης διέθετε μία από τις τρεις αλυκές που υπήρχαν στο νησί και πραγματοποιούνταν από εκεί οι εξαγωγές του αλατιού. Η ονομασία της, λοιπόν, οφείλεται είτε στα λευκά πετρώματα της περιοχής από ασβεστόλιθο ή στο λευκό ακρωτήριό της τον Ασπρόκαβο (Κάβο Μπιάνκο). Η περιοχή εξομοιώθηκε με το Πεντάχωρο και είναι χωρισμένη στην Άνω Λευκίμμη των χωριών Αναπλάδες και Ριγγλάδες, στην Κάτω Λευκίμμη των χωριών Άγιοι Θεόδωροι, Μελίκια και Ποτάμι. Σε υψόμετρο 40 μέτρων εκτείνεται μία εύφορη πεδιάδα που περιλαμβάνει κηπευτικά, αμπέλια, ελιές και φημίζετε για την παραγωγή ενός εξαιρετικού ελαιόλαδου. Το γραφικό ποτάμι φιλοξενεί καΐκια και ψαρόβαρκές, ενώ στο μακρινό παρελθόν ανάγεται η ονομασία του βουνού Νεραϊδόκαστρο. Στην μεγάλη πολιορκία της Κέρκυρας το 1716 από τους Τούρκους, οργανώθηκε να είναι απλό σώμα από τους κατοίκους που περιλάμβανε 400 άντρες και συνέβαλε στην αποτελεσματική άμυνα της. Ο Δήμος Λευκιμμαίων το 1912 μετασχηματίστηκε στις κοινότητες της Άνω Λευκίμμης και Κάτω Λευκίμμης, ενώ ο Δήμος Λευκιμμαίων ανασυστάθηκε το 1986 που είχε 3517 κατοίκους το 2001 (Δημουλάς, 2012:204).

Η ΛΙΝΙΑ

Η Λίνια είναι μία τοποθεσία στην περιοχή της Λευκίμμης και το τοπωνύμιο προέρχεται από την ιταλική λέξη Linea, που σημαίνει ευθεία γραμμή. Η περιοχή ταυτίζεται σήμερα με το ευθύ τμήμα της εθνικής οδού, με μήκος ένα χιλιόμετρο περίπου. Το οδικό δίκτυο πριν το 17ο αιώνα και μεταγενέστερα δεν είχε μεγάλα ευθύγραμμα τμήματα και πρέπει να ακολουθούσε μία διάβαση με μεγαλύτερη ευχέρεια σε σχέση με την ποιότητα και τη διαμόρφωση του εδάφους. Ένας χάρτης της Κέρκυρας του 1850 που συντάχτηκε από τον μηχανικό Gironzi αποτύπωνε το οδικό δίκτυο, αποδεικνύοντας ότι δεν υπήρχε ένα μεγάλο ευθύγραμμο τμήμα. Η περιοχή της Λευκίμμης ήταν η κυρία περιοχή αμπελουργίας στην Κέρκυρα και η σημασία της για την οικονομία του νησιού επιβεβαιώνεται από τα κερκυραϊκά νομίσματα (από τον 5ο μέχρι τον 3ο π.Χ. αιώνα) που έχουν ανάγλυφο βότρυ, δείχνοντας ότι η αμπελοκαλλιέργεια και η παραγωγή κρασιού ήταν πολύ ανεπτυγμένες στο νησί. Επίσης, η Κέρκυρα συγκαταλέγεται ανάμεσα στην σημαντικές περιοχές της αρχαίας Ελλάδας για τις εκδηλώσεις που γίνονταν προς

τιμήν του θεού Διονύσου, ο οποίος ήταν προστάτης του κρασιού. Το τοπωνύμιο Λίνια, λοιπόν, προέρχεται από τις λατρευτικές εκδηλώσεις της περιοχής, τα Λήνια, προς τιμή του Διονύσου (Κόλλας, 1999:15).

Ο ΜΑΡΑΘΙΑΣ

Ο Μαραθιάς είναι ένα παραδοσιακό χωριό που βρίσκεται 34 χιλιόμετρα νότια της πόλης, σε υψόμετρο 60 μέτρων μετά τους Αργυράδες. Αρχικά το 1619 ήταν τοποθεσία και στη συνέχεια το 1625 σε νοταριακή πράξη μαρτυρείται η παρουσία των Αρβανιτών, ενώ το 1627 αναφέρεται το χωριό του νέου του Μαραθέως, με την μετακίνηση κατοίκων και την εγκατάσταση των Αρβανιτών από τους γειτονικούς Ρουμανάδες. Το χωριό αναφέρεται ως Μαλαθρία στην πράξη του 1630 γιατί η ονομασία του οφειλόταν στο φυτό μάραθος που αφθονούσε στην περιοχή (Κόλλας, 1999:19) και οι κάτοικοι το χρησιμοποιούσαν για τη διατροφή τους και τους σπόρους του ως βότανο, για τα έντερα, το στομάχι, τα μάτια και για την σεξουαλική διέγερση και το έβαζαν σε κρασί.

Παρόμοια τοπωνύμια υπάρχουν σε ολόκληρη την Ελλάδα, επειδή κατά την αρχαιότητα υπήρχε στη Συρία και στην Παλαιστίνη πόλεις που ονομάζονταν Μάραθος. Έτσι, εμφανίζεται η πιθανότητα σύνδεσης της ονομασίας με την εποχή των Φοινίκων. Κατά την περίοδο 1815 – 1816 το χωριό από μία επιδημία πανώλης σχεδόν ξεκληρίστηκε και έτσι έμεινε κατάρια. Η ζωή επανήλθε με ένα νέο οικισμό απέναντι από το παλιό σε υψώματα. Το 1984 στη θάλασσα βρέθηκε ένα χάλκινο άγαλμα που ανήκει στον Ηρακλή και η χρονολογήθηκε κατά την ελληνιστική περίοδο. Επίσης, το δρώμενο που Ιερού Γάμου διατηρείται ακόμα και τώρα ζωντανό, ονομάζεται καρναβαλίστικος γάμος και πραγματοποιείται την Κυριακή της Τυροφάγου. Επώνυμα της περιοχής είναι ο Γγιόνης, Γούναρης, Κονοφάος (αρχικά Εικονοφάγος), Μάνης, Νικομάνης και Πάλης Το χωριό είχε το 1766 είχε 79 κατοίκους το 1766, 74 το 1766 και 332 το 2001 (Δημουλάς, 2012:224).

ΤΟ ΝΕΟΧΩΡΑΚΙ

Το Νεοχωράκι, αποτελεί ένα χωριό που, σύμφωνα με τον Ιωσήφ Παρτζ, είχε πηγές με άφθονο και καλό νερό.

ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΙ

Το Περιβόλαιον ή Περιβόλι της Λευκίμμης είναι μία περιοχή με εδάφη αργιλώδη και φτωχά σε οργανικές ουσίες και ποσότητα νερού. Έτσι, οι συνθήκες επιτρέπουν την εκτεταμένη καλλιέργεια των αμπελιών και των ελαιών, ενώ αποκλείονταν τα οπωροφόρα και τα κηπευτικά σπανιότερα. Επομένως, το τοπωνύμιο δε συνδυάζεται με την καλλιέργεια των δενδροκομικών και κηπευτικών ειδών. Η σπανιότερη εμφάνιση του τοπωνυμίου είναι σε γαμήλιες πράξεις του 1645 – 1675. Το Περιβόλαιον σημαίνει σκέπασμα και αφού από την περιοχή δε φαίνεται περιοχή της Λευκίμμης και μοιάζει σαν να την σκεπάζει, αυτή φαίνεται ότι είναι η προέλευση του τοπωνυμίου (Κόλλας, 1999:22).

Το χωριό Περιβόλι βρίσκεται 35 χιλιόμετρα νότια της πόλης, ανάμεσα από την Λευκίμμη και το Μαραθιά, σε υψόμετρο 30 μέτρων και συναντάται στις πηγές από το 1502. Τα σπίτια του χωριού είναι χτισμένα με τον παλιό παραδοσιακό τρόπο που χρησιμοποιούσαν οι ντόπιοι μάστορες. Στη θέση Πετάσωνας βρίσκεται η εκκλησία του Παντοκράτορα που χρονολογείται από τις αρχές του 16^{ου} αιώνα, ενώ ανατολικά υπήρχε το σκάλωμα το σύγχρονο λιμανάκι του Καλυβιώτη. Μερικά από τα επίθετα της περιοχής είναι Αλεξόπουλος, Βλαχόπουλος, Γαζής, Καλομούρης, Κουλούρης, Μήγιαρης (μετέπειτα Μίαρης), Μικρούλης, Μουζάκης, Νιάγος (μετέπειτα Νάος), Πασχάλης και Χούμπαβος. Το χωριό είχε 94 κατοίκους το 1583, 308 το 1766, 468 το 1879 και 1400 το 2001 (Δημουλάς, 2012:273).

ΟΙ ΠΟΔΑΡΙΩΝΕΣ

Οι Ποδαριώνες είναι οικισμός στη Λευκίμμη κοντά στο Σπαρτερό τον 17ο αιώνα, ο ακραίος στον νότο οικισμός της Κέρκυρα που δε σώζεται σήμερα. Το τοπωνύμιο προέρχεται από το υποκοριστικό του ποδός, το ποδάριον, γι' αυτό σημαίνει το ακραίο σημείο (Κόλλας, 1999:27).

Ο ΠΟΤΑΜΟΣ

Ο Ποταμός ή Ποτάμι ή Παραποτάμια Αλευκίμου είναι χωριό στην περιοχή της Λευκίμμης και το τοπωνύμιο προέρχεται από την κοίτη του ποταμού, με την οποία τα νερά της βροχής διοχετεύονται στη θάλασσα τους χειμερινούς μήνες. Το καλοκαίρι υπάρχουν λιμνάζοντα νερά που είναι ανάμεικτα με το θαλασσινό νερό σε μεγάλο μέρος της όχθης του ποταμού (Κόλλας, 1999:30).

ΟΙ ΡΙΓΓΛΑΔΕΣ

Οι Ριγγλάδες είναι χωριό στην περιοχή της Λευκίμμης με το τοπωνύμιο να προέρχεται από τη σύνθεση των λέξεων ριν (μύτη) και κλάζω (φωνάζω), επομένως σημαίνει φωνάζω από τη μύτη. Οι κάτοικοι των Ριν-κλάδων έχουν ομιλία ένρινη και ευδιάκριτη με υψηλό τόνο, που αποτελεί και το χαρακτηριστικό τους, ως ένα δείγμα συνέχειας και ιστορικής παράδοσης (Κόλλας, 1999:21).

Ο ΡΟΠΙΛΑΣ

Ροπίλας ονομάζεται ο οικισμός της Λευκίμμης κοντά στο Χλωμό και ακόμα και σήμερα είναι όνομα τοποθεσίας, ενώ η κατάληξη -ίλας δείχνει το πλήθος και την έκταση που έχουν τα χαμόκλαδα (Κόλλας, 1999:18).

ΤΟ ΣΠΑΡΤΕΡΟ

Το Σπαρτερό είναι χωριό στην περιοχή της Λευκίμμης από την καλλιέργεια των σιτηρώ, τα σπαρτά. Έτσι, το τοπωνύμιο δείχνει μία έκταση εντυπωσιακή για καλλιέργεια και παραγωγή σιτηρών στην περιοχή την περίοδο πριν το 1500. Έτσι η ονομασία του χωριού, άποψη που ενισχύεται και από το τοπωνύμιο Δρογοτινά του παρακείμενου χωριού και τα ονόματα των χωριών Αναπλάδες και Κάτω Πλάδες (Κόλλας, 1999:19).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4.1 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Η θεά Δήμητρα, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, παρακάλεσε τον Ήφαιστο να φτιάξει ένα δρεπάνι για να το χρησιμοποιήσει ο Κρόνος, ο πατέρας της, απέναντι στον Ουρανό, τον πατέρα του. Η Γη είχε ελευθερώσει, όμως, τα φυλακισμένα αδέρφια του Κρόνου και η Δήμητρα έκρυψε στο έδαφος της Κέρκυρας το δρεπάνι. Ο Πόντος ο περίεργος αδερφός του Ουρανού την είδε και άρχισε να τρώει τα χώματα για να δει τι είχε κρύψει η Δήμητρα και μετά την απομάκρυνση των χωμάτων παρέμεινε στο μέρος το σχήμα του δρεπανιού και δημιουργήθηκε η Κέρκυρα. Η λαβή του σχημάτισε το βόρειο μέρος του νησιού και το υπόλοιπο μέρος στο άλλο τμήμα ενώ η άκρη του σχημάτισε την Λευκίμμη.

Το όνομα της περιοχής οφείλεται στην ιδιαιτερότητα του εδάφους της κοντά στη θάλασσα, αφού σχηματίζεται μία επιφανειακή λωρίδα από φύκια με λευκό χρώμα που, ανακατεμένα με την άμμο, δημιουργούν το παράλιον επιπλέον. Με μία άλλη εκδοχή, η περιοχή πήρε το όνομά της από το λευκό χρώμα της θάλασσας, όταν τα κύματα σκάνε στα αβαθή, του ακρωτηρίου της. Μία τρίτη εκδοχή το όνομα οφείλεται στη σύσταση του εδάφους που σε μερικά σημεία αποτελείται από λίσβα, θρυμματισμένη άργιλο, που στα αρχαία ονομαζόταν λεύκιμμος με την κατάληξη -νη. Τέλος, κατά μία Τετάρτη εκδοχή το όνομα προέρχεται από την λευκή άμμο (Λευκή Άμμος, Λευκίαμμος, Λευκίμμη).

Το όνομα είναι από τα ελάχιστα τοπωνύμια του νησιού που προέρχονται από την αρχαιότητα και εμφανίζεται στην ιστορία του Θουκυδίδη αναφορικά με μία μάχη στα ανοιχτά της Λευκίμμης το 435 π.Χ. Η ιστορία της ξεκινά από την παλαιολιθική ή νεολιθική εποχή όταν υπήρχαν οικισμοί στον Αρκουδήλα, τον Μπόρο και την Μπούκαρη (Κάντας, 2014:59). Η Λευκίμμη εμφανίζεται στους ελληνοιστικούς χρόνους από τον Στράβωνα και τον Πτολεμαίο. Από τον 13^ο αιώνα εμφανίζονται και πάλι τα ίχνη της Λευκίμμης μέσα από τις αλυκές που ήταν προσοδοφόρες για την Γαληνοτάτη Δημοκρατία και γνώρισε περίοδο ακμής αλλά με τις επιθέσεις των Τούρκων αντιμετώπισε λεηλασίες και τον αφανισμό του πληθυσμού. Την περίοδο των Ανδεγαυών και των Βενετών η Κέρκυρα διαιρέθηκε σε τέσσερα διαμερίσματα τα

βαϊλίκια, που ένα από αυτά ήταν του Αλεύχμου (σημερινό Αλεύκι), της Λευκίμης, το οποίο χωριζόταν σε δύο διαμερίσματα ή σημαίες (bandiere), του Αγίου Ματθαίου και των Μελικίων που είχαν τα αντίστοιχα χωριά ως έδρες.

Το βαϊλίκι της Λευκίμης ήταν εξαρτημένο από το Βαϊλο και πλήρωνε φόρο 40 ρεάλια ανά δύο χρόνια. Παράλληλα, είχε ένα Πρωτόπαπα, ο οποίος αναφερόταν στον Μέγα Πρωτόπαπα με δική του σημαία (bandiera), στην οποία ορκίζονταν οι προεστοί ανάλογα με τον πληθυσμό και κλητήρες (Κάντας, 2014:61). Ο πληθυσμός αποδεκατίστηκε από την πανούκλα σε διαφορετικές περιόδους και από τις επιδρομές των Τούρκων τον 16^ο αιώνα. Την βενετική περίοδο μεγάλο μέρος της γης ήταν τιμάρια και εκκλησιαστικά κτήματα που ήταν αναπαλλοτρίωτα και οι καλλιεργητές τους δουλοπάροικοι. Ο γαιοκτήμονας παραχωρούσε στον χωρικό μία χέρσα περιοχή για αγροληψία, χωρίς εκείνος να γίνει ποτέ ιδιοκτήτης, έχοντας το κτήμα μισιακό (Κάντας, 2014:62).

4.2 Η ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΗΣ ΛΕΥΚΙΜΜΗΣ

Οι χάρτες που χαρτογραφήθηκαν κατά το 1564 ανέδειξαν την παλιά πόλη με τα φρούρια και ένα κτίριο που χρησιμοποιούταν για νοσοκομείο. Την ίδια εικόνα παρουσιάζει και ο χάρτης του 1570 αλλά εμφανίζει την εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα και τη Σπιανάδα στη θέση του νοσοκομείου, ενώ απουσιάζουν τα ποτάμια. Το νότιο κομμάτι της Κέρκυρας δεν είναι άγνωστο στους χαρτογράφους και η περιοχή φέρει το όνομα Leuchimme και κατοικείται, όπως υποδηλώνεται από τους πύργους, τις εκκλησίες και τα σπίτια. Το Leefcamo και το Bianco είναι τα βασικά κριτήρια που έχουν καταγραφεί, ενώ ως Rotami αναφέρεται ο υδάτινός δρόμος της περιοχής. Επίσης, έχουν σημειωθεί οι πηγές που βρίσκονται στους πρόποδες των λόφων στα δυτικά, η διαδρομή στο πεδινό τμήμα της Λευκίμης και οι εκβολές του πέρα από τα Sibota, όπου εμφανίζονται Βενετσιάνικες γαλέρες (Canale). Η σημαντικότερη, όμως, πληροφορία είναι ότι αποτυπώνεται από τους χαρτογράφους η γέφυρα και υποδηλώνεται έμμεσα ότι οι κάτοικοι που μένουν δίπλα στο ποτάμι, στην αριστερά και στη δεξιά όχθη, συνδέονται και οδικά μεταξύ τους.

Στο χάρτη Alefchimo του 1682 χαρτογραφούνται τα ποτάμια της Βόρειας Κέρκυρας. Στο νότιο τμήμα του νησιού το όνομα από τους προηγούμενους χάρτες έχει αντικατασταθεί από το Alefchimo, λείπει όμως το ακρωτήριο της Λευκίμης σε

αντίθεση με αυτό του Bianco, ενώ εξακολουθεί να απεικονίζονται οι ύφαλοι Formiche και το νησί Lagoudia. Οι αλυκές της Λευκίμμης, του Ποταμού της Κέρκυρας και της Γαρίτσας θεωρούνται ότι είναι οι σημαντικότερες. Το Ποτάμι της Λευκίμμης φαίνεται ότι πηγάζει πάλι από τα δυτικά υψώματα αλλά υπάρχει ταύτιση με τις περιοχές Poramicori, Paleocori και Critica, καθώς διασχίζει την πεδινή έκταση ανάμεσα στα χωριά Mellichia (Μελίκια) και S. Todem (Άγιοι Θεόδωροι), ενώ οι εκβολές του τοποθετούνται βορειότερα από το Porto Sibota, απέναντι από ποταμό Callama στη Θεσπρωτία και την Gomenizza. Οι τοπωνυμίες στους βασικούς οικισμούς της Λευκίμμης δεξιά και ύστερα του ποταμού σημειώνονται και με την προϋπόθεση ότι υπάρχει γέφυρα στο ποτάμι, συμπεραίνει κανείς ότι συνδέονται οδικά μεταξύ τους οι οικισμοί (Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Κέρκυρας, 2002:28 – 29).

4.3 ΟΙ ΠΗΓΕΣ

Για την περιοχή της Λευκίμμης οι πληροφορίες που έρχονται από τις ληξιαρχικές πράξεις α) γέννησης από το 1843 και μετά, με τα στοιχεία των προσώπων, β) πιστοποιητικά βαφτίσεων από το 1769 και μετά, γ) γάμων από το 1645 και μετά, ενώ εκτός από τα ονόματα του γαμπρού και της νύφης δίνεται και του ιερέα που τέλεσε το μυστήριο και δ) των θανάτων από το 1764 και μετά με τα στοιχεία του θανόντα (Κάντας, 2014:30).

Άλλες πράξεις από τις οποίες δίνονται σημαντικές πληροφορίες για τα χρόνια της βενετοκρατίας είναι οι νοταριακές πράξεις, έγγραφα που αποτελούν τις σημαντικότερες πηγές του μεσαιωνικού και του νεότερου πολιτισμού. Νοτάριος ονομαζόταν κατά την περίοδο της βενετοκρατίας ο συμβολαιογράφος και άρα αυτά τα έγγραφα είναι δικαιοπραξίες που συνέτασσε εκείνος. Μέσα σ' αυτές, λοιπόν, βρίσκονται κρυμμένες πολλές πτυχές από την καθημερινή ζωή των ανθρώπων εκείνη την εποχή σε σχέση με τον πολιτικό, οικονομικό και συναισθηματικό τομέα. Παράλληλα, μπορούσε κανείς να διακρίνει τα όνειρα, τις επιδιώξεις, τις προσδοκίες, τις χαρές, τις λύπες, τα βάσανα, τα ήθη, τα έθιμα, τις συνήθειες, τις παραδόσεις και γενικότερα το χαρακτήρα ενός λαού.

Επίσης, αντλείται πλούσιο υλικό σχετικά με το διαζύγιο, με την προίκα, τον γάμο, το διαζύγιο, τα ταφικά έθιμα της εποχής, τη θρησκεία, τις αγορές, τις πωλήσεις και τις ενοικιάσεις. Ακόμα, εντοπίζεται και ένα μεγάλο πλήθος από τοπωνύμια που

χάθηκαν στο πέρασμα του χρόνου, ενώ μπορεί κανείς να συλλέξει πληροφορίες και για το μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων και τα επαγγέλματα τους, την οικονομική κατάσταση, τις σχέσεις των φτωχών και αδύνατων με τους φιλόδοξους πλούσιους, ενώ μέσα από τα προικοσύμφωνα φαίνεται η αγάπη που έχουν γονείς προς τα παιδιά τους και συνήθειες που σχετίζονται με την κατασκευή, τα περιουσιακά στοιχεία και τα νομίσματα (Κάντας, 2014:30). Στην περιοχή της Λευκίμμης υπήρχε νοτάριος πριν το 1504 και ενδεχομένως να υπάρχει κι άλλο υλικό το οποίο όμως δεν έχει διασωθεί (Κάντας, 2014:32).

Μέσα από τον θησαυρό των εκκλησιαστικών και διοικητικών αρχείων αλλά κι από τις χιλιάδες νοταριακές πράξεις δημιουργείται μία εικόνα για την κοινωνική διαστρωμάτωση των κατοίκων της Κέρκυρας, με τους ευγενείς, τους αστούς, τους караβοκύρηδες, τους γαιοκτήμονες, τους χωρικούς και τον όχλο, όπως, επίσης, για την οικονομία, τη διοίκηση, την παιδεία, την κοινωνική ζωή, τη γαιοκτησία, τα ήθη, τα έθιμα, τις παραδόσεις και το γλωσσικό ιδίωμα της κάθε τάξης (Κάντας, 2014:35).

Στην ευρύτερη περιοχή της Λευκίμμης, οι αρχαιολόγοι και ανασκαφές ανέδειξαν αρκετά ευρήματα από την προϊστορική ζωή, με τους φυσικά οχυρωμένους λόφους, τα ποτάμια, τις λίμνες και τις κοιλάδες. Συνδυάζοντας, όμως, τις μεταγενέστερες πηγές, συμπεραίνει κανείς ότι εσφαλμένα ότι κατά τον Μεσαίωνα ήταν σχεδόν ανύπαρκτη η ιδιωτική και η δημόσια ζωή γύρω από το ποτάμι.

Στα νοταρικά έγγραφα, όμως, των Λευκιμμάιων εκείνης την εποχή, τα οποία πολλές φορές είναι ανορθόγραφα, δυσανάγνωστα και δυσνόητα και έχουν δανεισμούς και αρχαϊσμούς από την λόγια γραφή, με ένα γλωσσικό μωσαϊκό με θραύσματα από μία άλλη εποχή, υπάρχει μία αρτιότητα και ιστορική τεκμηρίωση για σημαντικές πληροφορίες. Έτσι, οι συμβολαιογραφικές πράξεις αποτελούν ένα είδος αναπαραστάσεων από το παρελθόν και φωτογραφικές στιγμές απ' τη παραποτάμια χώρα της Πρακτορίας του Αλεύχιμου τον 15^ο και 16^ο αιώνα, ανασυνθέτοντας την ιστορική εικόνα του παρελθόντος και απεικονίζοντας χαρτογραφικά τους παραποτάμιους οικισμούς και τα χωριά, χωρίς ουσιαστικές διαφορές από το χαρτογράφο το 1682 (Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Κέρκυρας, 2002:31)

4.4 ΤΑ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Στην περιφέρεια της Λευκίμμης η υγεία των κατοίκων ήταν επισφαλής εξαιτίας του ελώδους εδάφους της αφού συγκεντρώνονταν ύδατα στο κεντρικό σημείο της περιοχής. Επίσης, οι γυναίκες ήταν υπηρέτριες των αντρών επιτελώντας, όχι μόνο οικιακές εργασίες σύμφωνες με το γυναικείο φύλο τους, αλλά βαρύτερες οικοδομικές και αγροτικές ασχολίες, ενώ είχαν κακή διατροφή και αναλάμβαναν πολλές ευθύνες από μικρή ηλικία, με αντίκτυπο στην υγεία τους και υψηλά ποσοστά θνησιμότητας. Οι κάτοικοι ήταν φτωχοί και επισφαλείς στις συναλλαγές συγκριτικά με τους κατοίκους στο βόρειο μέρος του νησιού που ζούσαν σε καθαρό αέρα, με δροσερή ατμόσφαιρα και ήταν πιο φιλόξενοι.

4.5 ΟΙ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Οι κάτοικοι επιβίωναν από τα προϊόντα που τους προσέφερε η λίμνη, η γη και η θάλασσα. Η σύνδεση της λίμνης των Κορισσίων, κάτω από το ύψωμα του Αγίου Ματθαίου, με τη θάλασσα γίνεται με ένα μικρό κανάλι. Η λίμνη δέχεται τα νερά από το Γαρδίκι και τους γύρω λόφους και την περίοδο του χειμώνα η περίμετρός της ξεπερνά τα τρία μίλια, ενώ του καλοκαιριού τα δύο μίλια. Το βάθος της είναι 8 με 10 μέτρα περίπου στο κέντρο και κατά τους χειμερινούς μήνες αλιεύονται χέλια και ψάρια καλής ποιότητας και σε ποσότητες και θα ήταν μεγαλύτερες οι ποσότητες και οι ποικιλίες των ψαριών αν υπήρχε κάποιο έργο για να επικοινωνεί η λίμνη με τη θάλασσα.

Γύρω από την περιοχή και μέχρι ψηλά στους Αργυράδες καλλιεργούνται συστηματικά αμπέλια. Σε όλο το νησί υπήρχαν αλυκές, στις περιοχές της Λευκίμμης αλλά και του Ποταμού και της Γαρίτσας κοντά στην πόλη. Οι αλυκές στη Λευκίμμη εκτείνονται σε 450 βενετικά πάσα και στον ίδιο αριθμό σε έκταση και αποτελούνται, εκτός από τους χώρους που γεμίζουν με θαλασσινό νερό, τρεις κάμαρες ή δεξαμενές, στις οποίες ο λαός δίνει ονόματα: την πρώτη ρουφιάνα, από το ρήμα ρουφώ, τη δεύτερη θερμάστρα, γιατί θερμαίνεται το νερό από τον ήλιο και διοχετεύεται στην τρίτη όπου γίνεται αλάτι. Το μεταφέρουν, το στοιβάζουν σε λόφους και το αποθηκεύουν στα ακροθίνια, που είναι σε σκεπαστά μέρη. Κατά την περίοδο της Βενετοκρατίας η εκμετάλλευσή τους γινόταν συστηματικά, αφού οι κάτοικοι υποβάλλονταν σε αγγαρείες.

Η φύση υπήρξε φειδωλή στην ευφορία της Νότιας Κέρκυρας γιατί τα εδάφη της ήταν φτωχά και αργιλώδη. Εκτός από τη λίμνη των Κορισσίων, τις αλυκές που χαρίζουν μια ιδιαιτερότητα στην περιοχή και τα έλη, οι καλλιεργούμενες εκτάσεις με αμπέλια αποφέρουν εισοδήματα στους κατοίκους και καλή διατροφή. Παράγεται λευκό και ροζέ γευστικό κρασί ενώ στην περιοχή του Σπαρτύλα μοσχάτο. Κατά την περίοδο των Βενετών, η αμπελοκαλλιέργεια είχε κάπως περιοριστεί, γιατί προωθούσαν την ελαιοκαλλιέργεια και το 1623 μ.Χ. διακήρυξαν στους πολίτες ότι θα αμείβονταν με 42 τσεκίγια για το φύτεμα εκατό δένδρων. Έτσι, εκείνοι φύτευσαν πολύ κοντά τα ελαιόδεντρα, τα οποία για να βρουν την ακτινοβολία του ήλιου, γίνονται πανύψηλα και δυσκολεύουν το κλάδεμα και τη συλλογή των καρπών.

Άλλα φυτά που ευδοκιμούν στο νότιο τμήμα της Κέρκυρας λόγω των νοτίων ανέμων είναι τα εσπεριδοειδή. Σύμφωνα με τον Ιωσήφ Πάρτς, στη Λευκίμμη, υπάρχουν κήποι με λεμονιές, πορτοκαλιές και μηλιές που οι καρποί τους θα μπορούσαν να αυξήσουν το εισόδημα των κατοίκων, αλλά η απουσία της επιχειρηματικότητας δυσκολεύει τη ζωή των κατοίκων. Ακόμη ευδοκιμούν οι ροδακινιές, οι ροδιές, οι δαμασκηνιές, οι αχλαδιές, το ιαπωνικό μέσπιλον (μούσμουλο) που ωριμάζει πρώιμα, ενώ φυτρώνουν κάκτοι παυλόσυκα ή φραγκόσυκα, τους καρπούς των οποίων συλλέγουν οι κάτοικοι για τον εαυτό τους ή για πώληση. Ακόμη καλλιεργούν βαμβάκι για υφαντική ύλη και λινάρι, ταγή αραβόσιτο, σιτάρι, και όσπρια.

Από το 16ο αιώνα, όμως, η ελιά και η καλλιέργειά της αποτελούσαν, μετά από την καταστροφική επιδρομή του Μπαρμπαρόσα στα Επτάνησα, τη βασικότερη πηγή πλούτου των κατοίκων. Η εκτίμηση των καρπών των ελαιόδεντρων γινόταν τον Οκτώβριο, ενώ η συλλογή τους τον Νοέμβριο και τον Δεκέμβριο. Μία από της βασικότερες πηγές επιβίωσης και πλούτου αποτελούσε η καλλιέργεια των αμπελιών, αν και με το πέρασμα των χρόνων στην περιοχή τα εδάφη γίνονται πεδινά και υγρά, υποβαθμίζοντας την ποιότητα των σταφυλιών και του κρασιού που αποφεύγαν να το εξάγουν και διατίθονταν στους ντόπιους και σε χαμηλή τιμή. Τα δημητριακά καλύπτan ένα μικρό ποσοστό των αναγκών, ενώ δεν εφαρμόζονταν ούτε η αγρανάπαυση ούτε άλλες γεωργικές μέθοδοι για την αύξηση της παραγωγής. Η λαχανοκομία και η παραγωγή των γεωμηλων εισήχθηκαν από τους Αυτοκρατορικούς Γάλλους αλλά συνέφερε μόνο περιοχές κοντά στην πόλη της Κέρκυρας, γιατί υπήρχε μεγαλύτερη κατανάλωση.

Μεγάλες εκτάσεις έμεναν ακαλλιέργητες και δημιουργούσαν λεκάνες στάσιμων υδάτων, προκαλώντας ελονοσία. Η περιοχή της λίμνης των Κορισσίων ήταν επισφαλής για την υγεία των κατοίκων. Την ιδιοκτησία και την εκμετάλλευση της λίμνης την είχαν οι ευγενείς, οι νομείς της λίμνης και οι φτωχοί αλιείς, που την έφραζαν σε πολλά σημεία για να εμποδίσουν την επικοινωνία της με τη θάλασσα ώστε να ωφεληθούν από την αλιεία περισσότερων ψαριών, αν και ήταν κατώτερης ποιότητας μια και εκτρέφονταν στα έλη.

Η παραγωγή του κρασιού ήταν πολύ μεγαλύτερη στην περιοχή των χωριών της Λευκίμμης, Αργυράδες, Νεοχώρι και Σπαρτερό, και που δεν βρίσκονταν σε πεδινά εδάφη. Γενικότερα, όμως, παρατηρείται ανισοκατανομή του πλούτου στην ύπαιθρο. Για τον μεγαλοϊδιοκτήτη προτιμότερη ήταν η μίσθωση, γιατί η μισθωτή εργασία αποδείχθηκε πιο δαπανηρή και απαιτούταν ο εξοπλισμός με εργαλεία του αγρότη-εργάτη. Η παραδοσιακή ενασχόληση της γυναίκας συνδέεται με τη συλλογικότητα, στοιχείο των αγροτικών κοινωνιών, όπου το άτομο είναι μέλος της οικογένειας και του χωριού.

Η αγροτική οικονομία στην περιοχή είναι ως προς τη διαχείριση και την οργάνωσή της ήταν κλειστή και πατριαρχική. Προοδευτικά δημιουργήθηκε ένα σύστημα εκμετάλλευσης από τους μεγαλοκτηματίες με την εκμίσθωση των περιουσιών τους, στους μικροϊδιοκτήτες αγρότες και στους ακτήμονες και αργότερα η εμπορευματική εκμετάλλευση των προϊόντων, οδήγησε σε μία σχέση αλληλεξάρτησης, τόσο για τους μεγαλοϊδιοκτήτες, που το εισόδημά τους προερχόταν από την εκμίσθωση των κτημάτων τους όσον και την υποτακτική σχέση των φτωχών γεωργών από την παραχώρηση των καλλιεργειών των κτημάτων.

Η οικονομική κατάσταση των μικροϊδιοκτητών ήταν καλύτερη, αφού υπήρχε η δυνατότητα για αυτοκατανάλωση των παραγόμενων αγαθών, αλλά ο μικρός κλήρος που κατείχαν, τους απέτρεπε από μία πιο επικερδή εκμετάλλευση της γης. Αντίθετα οι ακτήμονες υποχρεώνονταν να καλλιεργούν τις ξένες ιδιοκτησίες ως ελεύθεροι καλλιεργητές ή να τις εκμισθώνουν με επαχθείς όρους.

Αξιοσημείωτο γεγονός είναι το φαινόμενο της εκμετάλλευσης των κατοίκων της νότιας Κέρκυρας από τους τοκογλύφους, ιδιαίτερα τον 19ο αιώνα, οι οποίοι σε καιρούς κακής εσοδείας δάνειζαν χρηματικά ποσά με εγγύηση τα κτήματα των καλλιεργητών της ελιάς, οι οποίοι έχαναν την κυριότητα των κτημάτων αν δεν

πλήρωναν τα δάνειά τους. Έτσι, οι τοκογλύφοι απέκτησαν μεγάλη κτηματική περιουσία από τα κτήματα που έβαζαν ως εγγύηση οι φτωχοί αγρότες.

Οι άνθρωποι για να επιβιώσουν στο πολιτισμικό και φυσικό περιβάλλον, διαμορφώνουν ποικίλες ανάγκες για να εξυπηρετηθούν και αναπτύσσουν ποικίλες δραστηριότητες ώστε να εξασφαλίσουν τα απαραίτητα αγαθά. Μέσα στο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον με εργατικότητα και συλλογικότητα, με τα μέσα που διαθέτουν εξασφαλίζουν την επιβίωσή τους.

4.6 ΟΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ

Το νοτιότερο άκρο της Κέρκυρας χαρακτηρίζεται από ενότητα σε κοινωνικό και γεωγραφικό επίπεδο, από τον 16ο ως τον 19ο αιώνα. Περιλαμβάνονταν δώδεκα χωριά οι Άγιοι Θεόδωροι, οι Αναπλάδες (ή Στανοπουλάδες), οι Βιταλάδες, τα Δραγοτινά, τα Κρητικά, τα Μελίκια, το Νεοχώρι, το Παλαιοχώρι, οι Ποδαριώνες, το Ποτάμι, οι Ριγγιάδες, και το Σπαρτερό. Το νησί της Κέρκυρας, ως γνωστόν, την περίοδο της βενετοκρατίας ήταν διαιρεμένο σε 4 τμήματα που ονομάζονταν Βαιλίκια ή Βαϊλάτα ή Βαυλίες. του Αγυρού, της Λευκίμμης, της Μέσης και του Όρους. Τα χωριά, λοιπόν, δεν αποτελούσαν μια διοικητική ενότητα, αφού η Βαυλία της Λευκίμμης περιελάμβανε το νότιο τμήμα του νησιού από τον Άγιο Ματθαίο ως τον Κάβο, ενώ η Παντιέρα των Μελικίων από τις Αργυράδες ως τον Κάβο. Οι κάτοικοι τους, όμως, έχουν ιδιαίτερους δεσμούς μεταξύ τους, γεγονός που επαληθεύεται από τις πηγές που αποδεικνύουν ότι, συνδέονταν μεταξύ τους με σχέσεις αγχιστείας, συγγένειας, κοινωνικές, οικονομικές, και πνευματικής, ενώ αντίθετα είχαν ανύπαρκτες σχέσεις με τους κατοίκους της περιοχής που βρίσκονται. Επομένως, υφίσταται ένα ισχυρά δομημένο δίκτυο με οικονομικές δοσοληψίες, με μεταβιβάσεις έγγειων αγαθών ως προϊόντα, παραχωρήσεις για καλλιέργεια φεουδαλικών και μη γαιών με διάφορες αγροτικές συμβάσεις, απορρόφηση εργατικού δυναμικού, βόσκηση κοπαδιών αιγοπροβάτων, δάνεια σε είδος ή σε χρήματα και προπώληση της παραγωγής του λαδιού (Κουρή, 2011:6)

4.7 ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΑ ΜΝΗΜΕΙΑ – Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟΥ ΑΡΚΟΥΔΙΛΛΑ

Ο Αρκουδίστας, (με ένα ή δύο λ, αφού εμφανίζεται διαφορετικά στις συμβολαιογραφικές πράξεις της Λευκίμμης) απέχει από τους Παξούς επτά μίλια. Το τοπωνύμιο συνδέθηκε με την αρκούδα αφού υπήρχε δασώδης βλάστηση στην περιοχή. Πρόκειται, όμως, για μία καθαρή υπόθεση, αφού σε καμιά ιστορική πηγή δεν επιβεβαιώνεται ότι η Λευκίμμη και η Κέρκυρα είχανε λύκους ή αρκούδες παρά μόνο τσακάλια και μικρότερα ζώα που περιορίστηκαν αργότερα εξαιτίας των φυτοφαρμάκων και των λιπασμάτων. Ο ακροθαλάσσιος δρόμος, όπως περιγράφεται από τον Ιωσήφ Πατς, αρχίζει από την Μπούκα δίπλα στο ποτάμι, περνά από τον Άι Λευτέρη, Άι Γιάννη, τον Άι Νικόλα, τον Άι Πέτρο, τον Σωτήρα, το Φουκαριό, το Παρακλάδι και τα τουριστικά θέρετρα του Κάβου, την Κοκκινιά και τελειώνει στο Κάβο Bianco. Από μία συμβολαιογραφική πράξη του 1645 φανερώνεται ότι οι περιοχές γύρω από τη θάλασσα ονομάζονταν γιαλιές. Ο Μάστρακας το 1630 αναφέρει αρχαίες πληροφορίες ότι η Λευκίμμη και οι Παξοί ήταν ενωμένοι και χωρίστηκαν εξαιτίας της ισχύος που είχαν τα κύματα. (Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Κέρκυρας, 2002:61). Τον 17ο αιώνα φέρεται η ύπαρξη ενός μοναστηριού, ενδεχομένως με άνδρες μοναχούς γιατί σε πράξεις στα τέλη του αιώνα αναφέρεται όνομα ενός άνδρα, ο οποίος άφησε την οικογένειά του για να μονάσει σ' αυτό και η γυναίκα του, εξαιτίας της απουσίας του, διαχειριζόταν την περιουσία τους. Στο μοναστήρι χτίστηκαν και άλλα κτίσματα για να στεγαστούν οι ασθενείς από πανώλη, τα οποία αργότερα γκρεμίστηκαν από τους Άγγλους.

Ένα από τα αρχαιότερα και ομορφότερα μοναστήρια που υπάρχουν στο νησί είναι η Παναγιά του Αρκουδίστα στο νότιο άκρο του νησιού. Το δάσος περιλαμβάνει μία έκταση από 250 στρέμματα με πυκνή και πλούσια βλάστηση και μέσα στο δάσος την κορυφή του λόφου είναι κτισμένο το εν λόγω μοναστήρι, που περιλαμβάνει μία μεσαιωνική εκκλησία που είναι χτισμένη το 1700 μ.Χ., η μοναδική στο νότιο μέρος του νησιού που έχει τείχη, πολεμίστρες και γενικότερα οχύρωση. Κοντά στην εκκλησία υπάρχει ένας πύργος με την ονομασία Duris, όπου κατέφευγαν οι μοναχοί κατά την εποχή που υπήρχαν πειρατικές επιδρομές, αφού ο χώρος είναι οχυρωμένος.

Στο χώρο της εκκλησίας υπάρχει μία ισόγεια κατασκευή που χρησιμοποιούταν για να αποθηκεύουν αγαθά, όπως κρασί και λάδι και ένα ανώγειο, που είχε τζάκι και πλακόστρωση κεραμική. Επιπλέον, εντοπίζεται ένας υπόγειος

διάδρομος με μία καταπακτή, ο οποίος οδηγούσε στη θάλασσα και χρησίμευε ως έξοδος διαφυγής. Στη σημερινή εποχή ο δρόμος είναι κλειστός τόσο από τη θάλασσα όσο και από το μοναστήρι με πέτρες και χώματα και, παρά τις προσπάθειες που έχουν γίνει από διάφορους για να γίνει απόφραξη της εισόδου και της εξόδου, αυτές δεν έχουν καρποφορήσει. Στη δυτική πλευρά υπάρχει μία διώροφη οικοδομή με αμφίπλευρη κατασκευή σκάλας που κατέληγε σε ένα μπαλκόνι εξωτερικά με είσοδο σε έναν χώρο όπου διέμεναν οι φιλοξενούμενοι στη μονή και οι μοναχοί στη διάρκεια του εορτασμού της Παναγίας τον Δεκαπενταύγουστο, όταν όλοι οι πιστοί ανέβαιναν στο δάσος με τα άλογα τους για να γιορτάσουν. Το καμπαναριό είναι πυργωτό πλακέ και έχει ρυθμό μπαρόκ και χαρακτηριστικό της κλασικής ναοδομίας της Κέρκυρας. Επίσης, υπάρχει μία σκάλα που δεν είναι προσκολλημένη στο κτίριο και επικοινωνούσε με τον πύργο με μια πόρτα με βαρούλκα που άνοιγε προς τα κάτω για λόγους ασφαλείας (Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Κέρκυρας, 2002:65)

Το δάσος του Αρκουδίλλα δόθηκε στην οικογένεια Quartano από τη Γερουσία των Βενετών ως τιμάριο, μία γεωργική έκταση που παραχωρούνταν στους πολεμιστές και στους αστούς ως αντίτιμο για την προσφορά τους στο κράτος. Η αστική οικογένεια αυτή είναι γραμμένη στο Libro D' Oro, που είναι το χρυσό βιβλίο και μοναδικό για τα Επτάνησα και στο οποίο εγγράφονται οι ευγενείς και οι πλούσιοι. Η οικογένεια είχε ένα οικόσημο που αποτελούταν από έναν θυρεό με ανάγλυφα το κεφάλι ενός, λιονταριού ως στοιχείο ισχύος, ένα τριαντάφυλλο, ένα στάχυ και ένα σταφύλι, που αντιστοιχούσαν στις τρεις εποχές την άνοιξη, το καλοκαίρι και το φθινόπωρο αντίστοιχα. Η τέταρτη εποχή, ο χειμώνας που υπήρχαν άσχημες καιρικές συνθήκες και φτώχεια, δεν απεικονίζεται, ενώ η απουσία του μπορεί να υποδηλώνει ότι δεν υπήρχε φτώχεια. Έτι η οικογένεια πήρε το όνομά της από αυτό το χαρακτηριστικό, αφού quarta no – quarto stagione σημαίνει ότι δεν υπάρχει η τέταρτη εποχή στην ιταλική γλώσσα.

Στην κορυφή του Αρκουδίλλα υπάρχει ένα παλιό παρατηρητήριο, όπου οι κάτοικοι είχαν βίγλες για να παρακολουθούν την θαλάσσια περιοχή της Λευκίμης και ειδοποιούσαν τους υπόλοιπους, αν υπήρχε κίνδυνος για τις περιουσίες και τη ζωή τους. Κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου οι δυνάμεις του άξονα έχτισαν εκεί ένα παρατηρητήριο για να εντοπίσουν τα πλοία των συμμάχων, έχοντας βάλει δύο μεγάλα πολυβόλα στη στέγη τους.

4.8 ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΕΛΙΚΙΑ

Τα Μελίκια, παλιός οικισμός της Κέρκυρας, είχε με πυκνή βλάστηση, πηγές, πλωτά ποτάμια, γόνιμο έδαφος, πρόσβαση στη θάλασσα με τις αμμώδεις παραλίες και οργανωμένο οικισμό (Κάντας, 2014:62). Η περιοχή έχει στρατηγική σημασία, γι' αυτό στρατοπέδευαν εκεί οι Κερκυραίοι. Η πρόσβαση στην παραλία διευκόλυνε το σύρσιμο των πλοίων, τα ποτάμια την επικοινωνία τη στρατιωτική υποστήριξη και την παραλλαγή, ενώ η ευφορία της γης στήριζε υλικά τα στρατεύματα. Ο οικισμός της Λευκίμμης δεν αναφέρεται αλλά υπήρχε κατά τα αρχαία και τα βυζαντινά χρόνια. Το τοπωνύμιο Μελίκια εντοπίζεται το 1391 στο Έγγραφο της Ελευθερίας αλλά φαίνεται ότι προϋπήρχε, όπως επίσης και σε μία νοταριακή πράξη του 1472 του Ιωάννη Χονδρομάτη (Κάντας, 2014:62).

Το όνομα του χωριού προέρχεται από το επώνυμο Μελίκης ενώ άλλοι το σχετίζουν με το φυτό μελικουκιά ή μελικοκιά ή μελίκιο, αφού στα νησιά του Ιονίου το φυτό είναι γνωστό με το όνομα μελίκη η βλεφαριδωτή. Σε μία άλλη εκδοχή αναφέρεται το ουσιαστικό της αρχαίας ελληνικής μέλκιον, που σημαίνει πηγή, κρήνη, νύμφη και παιχνίδι, αφού δυτικά και νότια του οικισμού η περιοχή είναι υδρώσης, με πηγές, πηγάδια, ποταμούς και τρεχούμενα νερά (Κάντας, 2014:62).

4.9 ΤΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ

Τα οικογενειακά ονόματα εμφανίζουν χωροταξική κατανομή επωνύμων κατοίκων και έτσι είναι διακριτός τόσο ο τύπος καταγωγής τους από το κάθε χωριό της Νότιας Κέρκυρας όσο και η συνοικία του, αφού συγκεκριμένες οικογένειες κατοικούσαν σε συγκεκριμένους χώρους. Αξίζει να σημειωθεί ότι στα νοταριακά κείμενα από το 1865 και μέχρι τα τέλη καταγραφόταν η ταυτότητα, η εθνικότητα και το επάγγελμα των συμβαλλομένων.

4.10 ΟΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΤΗΣ ΝΟΤΙΑΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Στην περιοχή της Λευκίμμης και συγκεκριμένα στο χωριό των Μελικίων ξεχώρισαν δύο μεγάλες οικογένειες η οικογένεια Κάνιτα και η οικογένεια Καβουδήστρια που μετεξελίχθηκαν σε Κάντα και Καποδίστρια (Κάντας, 2014:32 &

70). Μάλιστα, υπάρχει μια αντιστοιχία γενεαλογικά ανάμεσα στις δύο οικογένειες στον χρόνο και στον τόπο κατοικίας αφού φαίνεται ότι κατοίκησαν περίπου το 1460 στην Κέρκυρα και συγκεκριμένα στο εν λόγω χωριό (Κάντας, 2014:74).

4.10.1 Η οικογένεια Κάντα

Το όνομα της οικογένειας Κάντα εμφανίζεται για πρώτη φορά σε μία συμβολαιογραφική πράξη του 1472 του Ιωάννη Χονδρομάτη για την παραχώρηση ενός εκκλησιαστικού αγροτεμαχίου στα Μελίκια. Η οικογένεια εμφανίζεται με παραλλαγές στο επώνυμο Κάνιτας, Κάνδητας, Κάνητας, ενώ σε νοταριακά συμβόλαιο του 1507 εμφανίζεται ως Κάνιτα και του 1508 ως Κάνδητα. Η πρώτη γενιά της οικογένειας του εντοπίζεται περίπου στα 1430 όπως φαίνεται τα κείμενα των αρχείων, η δεύτερη το 1460, η τρίτη και οι επόμενες από το 1490 και μετά. Αυτό που χαρακτηρίζει την τρίτη γενιά, όπως εμφανίζεται στις νοταριακές πράξεις είναι ότι όλα τα μέλη της εκτός από γαιοκτήμονες ήταν караβοκύρηδες και έμποροι με ιδιότητα πλοία. Αν η οικογένεια δεν ήταν γηγενής, τότε η προέλευση της ήταν νησιωτική από μία περιοχή που βρισκόταν κοντά σε θάλασσα. Επίσης, δεν είναι σπάνιο μία οικογένεια να έχει διπλή επαγγελματική ιδιότητα, αφού οι εταιρείες – συντροφίες επένδυναν προϊόντα και κεφάλαια και με τα καράβια γινόταν το διαμετακομιστικό εμπόριο, γι' αυτό ήταν μεγαλοαστική η τάξη των караβοκύρηδων (Κάντας, 2014:72).

4.10.2 Η οικογένεια Καποδίστρια

Στα νοταριακά και ληξιαρχικά έγγραφα της Κέρκυρας στη μεταβυζαντινή περίοδο αναφέρεται η οικογένεια Καποδίστρια (Καβουδήστρια, Καβοδήστρα Καβοδίστρα Καβουδίστρα), για την οποία έχουν γραφεί επιστημονικές δημοσιεύσεις βιβλία και άρθρα. Η οικογένεια προέρχεται από την Κωνσταντινούπολη και η προέλευσή της ανάγεται στο Βυζάντιο, αν και δεν επιβεβαιώνεται από πηγές, και εγκαταστάθηκε αργότερα στο αρχαίο Δάλμαιο στις Δαλματικές ακτές την Αδριατική στο Ακρωτήριο Ίστρια της Αδριατικής, από όπου πήρε το όνομα της. Κατά κάποιες άλλες μαρτυρίες καταγόταν από την Βενετία, κάτι, όμως, που δεν επαληθεύεται (Κάντας, 2014:207).

Σύμφωνα με τον Ευγένιο Ρίζο Ραγκαβή αλλά κι άλλους να μελετητές ήταν λατινικής καταγωγής και εγκαταστάθηκε το 1373 στην Κέρκυρα αλλά γράφτηκε στο Libro D' Oro το 1477. Τα μόνα στοιχεία που υπάρχουν είναι ότι κάποια μέλη εγκαταστάθηκαν στην περιοχή των Μελικίων και μετά σε άλλες περιοχές και έτσι εμφανίζεται κλάδοι της οικογένειας Καποδίστρια. Επειδή ήταν χριστιανοί ορθόδοξοι, δεν ευσταθεί η λατινική προέλευσή τους αλλά η δαλματική, αφού εκεί κυριαρχούσε ολοκληρωτικά το χριστιανικό ορθόδοξο δόγμα. Με τη νοταριακή πράξη του Ιωάννη και Αλεξόπουλο και άλλα επίσημα έγγραφα οι ρίζες της οικογένειας εντοπίζονται στο χωριό των Μελικίων, στην έδρα του βαϊλάτου της Κάτω Λευκίμμης. Εκεί φαίνεται ότι είχαν μία μεγάλη ιδιοκτησία που εκτεινόταν από τη Στρογγυλή, τον Αρκουδίλα και τον Άγιο Ματθαίο, το εισόδημά της προερχόταν αποκλειστικά από την ιδιοκτησία της, ενώ κανένα μέλος της για αιώνες δε φαίνεται να ασχολείται με την ναυτιλία και το εμπόριο.

Μέχρι το 1610 δεν εντοπίστηκε μόνιμη κατοικία που να ανήκει στην οικογένεια Καποδίστρια στην πόλη της Κέρκυρας, επομένως, η οικογένεια του πρώτου Κυβερνήτη της Ελλάδας εγκαταστάθηκε στο νησί τον 14ο αιώνα. Το 1580 δημιουργείται ένας άλλος κλάδος της οικογένειας, του Σούφη, από όπου καταγόταν και η μητέρα του Λορέντζου Μαβίλη. Το 1611 μέλη από την οικογένεια των Μελικίων εγκαταστάθηκαν στην πόλη της Κέρκυρας, ενώ κάποια άλλα μέλη παρέμειναν σε άλλα χωριά του νησιού. Το επώνυμο Καβουδίστριας ή Καβουδήστριας και όχι Καποδίστριας διασώθηκε από την οικογένεια για πολλούς αιώνες, ακόμα και από τον ίδιο τον Κυβερνήτη στη βάφτιση του. Με το πέρασμα των χρόνων η οικογένεια συνδέθηκε με άλλες οικογένειες και κληρονόμησε πολύ μεγάλες περιουσίες. Εκτός από την ιδιότητα τους ως ευγενείς, τα μέλη της είχαν σημαντική παιδεία και συνέβαλαν στη διατήρηση της πίστης και της εθνικής συνείδησης των Κερκυραίων, ενώ στην κατοχή τους βρίσκονταν και πολλές εκκλησίες της Παναγίας στον Αρκουδίλα και των Αγίων Ιάσονος και Σωσιπάτρου στα Μελίκια (Κάντας, 2014:208).

4.10.3 Άλλες οικογένειες

Κατά την περίοδο της Βενετοκρατίας υπήρξαν και άλλες οικογένειες που είχαν έντονη παρουσία στο νησί σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο

εξαιτίας των επαγγελματικών δραστηριοτήτων τους και της προσφοράς τους στον πολιτιστικό τομέα. Συγκεκριμένα:

- ✓ Η οικογένεια Σπιανόπουλου υπήρξε πρωτοπόρος στην περιοχή εξαιτίας της ανάπτυξής τους στον εμπορικό τομέα και της επιρροής στην κοινότητα του τόπου.
- ✓ Ο φιλόσοφος και ποιητής Κωνσταντίνος Κορνάρος ήταν μέλος της οικογένειας Κορνάρου, με ενεργή συμμετοχή στη λογοτεχνία και τον πολιτισμό της Κέρκυρας.
- ✓ Οι Μαντουρές δραστηριοποιούνταν εμπορικά στο νησί και διακρίνονταν για τη συμβολή τους και στη ναυτική βιομηχανία, διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στην κερκυραϊκή οικονομία
- ✓ Η Οικογένεια Βλαχέρναι ανήκε στην ανώτερη τάξη, έχοντας επιρροή στον κοινωνικό και πολιτικό τομέα του τόπου, ενώ μέλη της κατέχαν σημαντικές κυβερνητικές θέσεις.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τα μεγάλα ποτάμια και τα μικρότερα, η στρατηγική θέση της περιοχής της Λευκίμμης, η πρόσβαση στην παραλία, η ευφορία του τόπου και ο χώρος στρατοπέδευσης των νικητών, αποδεικνύουν , παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχουν αρχαιολογικά ευρήματα, ότι υπήρχε συγκροτημένος οικισμός.

Στη σύγχρονη εποχή, δυστυχώς, εξαφανίζονται οι παραδόσεις, οι μνήμες, τα ήθη, τα έθιμα, οι τρόποι καλλιέργειας και προσέγγισης της γης, το φυσικό περιβάλλον, ακόμα και τα κτίρια στα χωριά, γι' αυτό και είναι χρέος των ερευνητών η καταγραφή των ιστορικών κι άλλων πληροφοριών για να διασωθούν οι ενθυμήσεις και οι εντυπώσεις για να μην μείνουν στη λησμονιά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αγοροπούλου Μπιρμπίλη Α. (1976), Η αρχιτεκτονική της πόλεως της Κέρκυρας κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας, Αθήνα.

Antonίου, Μ. (1995), Η Ζωγραφική του Γιάννη Σκιάβα στην Ενετοκρατούμενη Κέρκυρα," Εκδόσεις Τέχνη.

Αργυρού Ε. (2001), «Οι αδελφосύνες» στα νοταριακά έγγραφα, *ΙΕ' Συμπόσιο, Δρόμοι και παράδρομοι της τοπικής ιστορίας*, σ. 127 – 162, Αθήνα.

Asonitis S. N., (1998), Mentalities and Behaviours of the Feudal Class of Corfu during the Late Middle Ages, *Balkan Studies*, v. 39, No 2, pp 197 – 221

Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Νόμου Κέρκυρας, Τμήμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (2002), *Λευκίμμη, Το ποτάμι, Ο υδάτινος δρόμος της Λευκίμμης, Το δάσος του Αρκουδίλα*, Κέρκυρα.

Δημουλάς Γ. (2012), *Κέρκυρα, απ' όπου χαράζει ως όπου βυθά*, (επιμ.) Κορφιάτης Χ., Αλκίνοος, Αθήνα.

Jones, M. (2020), A Glimpse into the History of Southern Corfu: The Archaeological Museum, *Mediterranean Heritage*, 25(2), 112-125.

Κάντας Α. (2014), *Οι Μεσαιωνικές και Μεταβυζαντινές Οικογένειες του Χωριού των Μελικίων (loco et fuoco) Κάντα (Κάνιτα) και Καποδίστρια (Καβουδήστρια)*, εκδόσεις Λιβάνη.

Καραμπελιάς, Π., (2005), *Οι Μαντουρές: Εμπόριο και Ναυτική Ιστορία της Κέρκυρας*, Εκδόσεις Ιστορία.

Καραμούτσος Κ.Δ.(2010), *Κερκυραϊκές Αρχοντικές Αγροικίες Μέσης Κερκύρας (πρώην δήμων: Κερκυραίων και Αχιλλείων)* (Α' + Β' τόμος), ιδιωτική έκδοση

Καραπιδάκης Ν. (1998), Τα κατάστιχα των Αναγραφών του αρχείου Εγχωρίου Διαχειρίσεως στο Ιστορικό Αρχείο Κέρκυρας, *Δελτίον Αναγνωστικής Εταιρίας Κερκύρας*, τ. 19, σ. 189-201.

Καραπιδάκης Ν. & Κουρή Β. (2001), «Οι αδελφосύνες», Σιωπηρές και γραπτές: Το γενικό πλαίσιο, *ΙΕ' Συμπόσιο, Δρόμοι και παράδρομοι της τοπικής ιστορίας*, σ. 111 – 126, Αθήνα.

Καραχάλιου Γάκη Ν. (2014), *Νότια Κέρκυρα, ο τόπος και οι άνθρωποι. 19^{ος} αιώνας*, Κέρκυρα, Διαθέσιμο στο <http://www.lilycarahaliou.com/books/SOUTH-CORFU-THE-LAND-AND-THE-PEOPLE,-19TH-CENTURY.pdf>

Καρτσιώτης, Γ. (2005), *Το Αχίλλειον της Κέρκυρας: Ιστορία και Τέχνη*, Εκδόσεις Καπόν.

Καπαδόχου Δ. (1994), *Ναοί και Μοναστήρια Κέρκυρας-Παζών & Οθωνών, Στα Μέσα του ΙΗ' Αιώνα (Σύμφωνα με ανέκδοτα έγγραφα του ιστορικού αρχείου Κέρκυρας*, ιδιωτική έκδοση, Αθήνα.

Κέρκυρας Αρχαιολογικό Μουσείο, (2002), επιμ. Καλογήρου, εκδόσεις Καρακώστας.

Κόλλας Χ.Β. (1996), *Η νήσος των Κορυφών τον 16^ο αιώνα : από μαρτυρίες του Ιστορικού Αρχείου*, (Α' + Β' τόμος), Κέρκυρα.

Κόλλας Χ.Β. (1988), *Χώρος και πληθυσμός της Κέρκυρας του 17ου αιώνα*, Κέρκυρα.

Κουρή Π. (2011), *Η γη και η εκμετάλλευση της στο διαμέρισμα (bandiera) Μελικίων ή Λευκίμμης από τον 16^ο έως τον 18^ο αιώνα, Προσεγγίσεις στην Τοπική Ιστορία*, Διατριβή στο Τμήμα Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου.

Κωνσταντίνου Μανάτου Ε. (2005), *Έρευνα Τουριστικού Μάρκετινγκ, Το παράδειγμα της Κέρκυρας*, διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Κωνσταντίνου, Ν., (2003), *Η Οικογένεια Βλαχέρναι στην Κέρκυρα κατά την Ενετοκρατία*, Εκδόσεις Κέρκυρα.

Μουδήλας Σ. Α. (2020), *Η κοινωνική πολιτική στα Ιόνια νησιά κατά τη διάρκεια των ξένων κατακτήσεων*, πτυχιακή εργασία, του τμήματος Πολιτικής επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Παπαδόπουλος Κ., (2001), *Η Ενετοκρατούμενη Κέρκυρα και οι Κερκυραίοι*, Εκδόσεις Ιστορία.

Papadopoulos, A., (2003), *Ο Κωνσταντίνος Κορνάρος και η Ποίηση στην Ενετοκρατούμενη Κέρκυρα*, Εκδόσεις Ποίηση..

Papadopoulos, K. (2018), Taste of Southern Corfu: Exploring Local Cuisine, *Greek Gastronomy*, 9(1), 78-91.

Παπανδρέου, Κ., (1999), *Η Οικογένεια Σπιανόπουλου στην Κέρκυρα της Ενετοκρατίας*, Εκδόσεις Κέρκυρα, 1999.

Rossi, G., (1998), *Οι Εμπορικές Σχέσεις της Νότιας Κέρκυρας κατά την Ενετοκρατία*, Εκδόσεις Ιστορία.

Σοφοκλής, Δ., (2008), *Ο Κωνσταντίνος Κορνάρος και η Κερκυραϊκή Λογοτεχνία*, Εκδόσεις Λογοτεχνία.

Τζιβάρα Π., (2021), *Αλήθειες και ακριτομύθιες για την εκπαίδευση στην Κέρκυρα πριν και μετά τη νεωτερικότητα*, στο Το Σχολείο στα Ιόνια Νησιά: 1864-2021 Εκατόν πενήντα επτά χρόνια ελληνική εκπαίδευση, Κέρκυρα